

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ГРІПАС АНАСТАСІЯ ВАЛЕРІЇВНА

Допускається до захисту:

в.о. завідувача кафедри
міжнародних відносин і зовнішньої політики,
к.і.н., доцент

_____ І.В. Богінська
« _____ » _____ 2021 р.

ФЕНОМЕН ЖІНКИ-ЛІДЕРА В КРАЇНАХ ПІВДЕННО-СХІДНОЇ АЗІЇ

Спеціальність 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота

Керівник:

Богінська І. В., в.о. завідувача кафедри
міжнародних відносин і зовнішньої політики,
к. і. н., доцент

Оцінка: ____ / ____ / ____

(бали за шкалою ЄКТС/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____

(підпис)

Вінниця-2021

АНОТАЦІЯ

Гріпас А.В. Феномен жінки-лідера в країнах Південно-Східної Азії.

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2021.

У кваліфікаційній (бакалаврській) роботі досліджені передумови та особливості жіночого політичного лідерства у країнах Південно-Східної Азії. Показано жіноче політичне лідерство у сучасному світі. Встановлені закономірності передачі влади в країнах Південно-Східної Азії. Розглянуті теоретичні питання жіночого лідерства та лідерства взагалі.

Ключові слова: лідерство, харизматичне лідерство, особистість, жіноче лідерство, жінки в політиці, жіноча гендерна роль, успадкування влади.

77с., 2 дод., 27 джерел.

Бібліограф.: 62 найменування.

ABSTRACT

Hripas A.V. The phenomenon of a woman leader in Southeast Asia.

Specialty 291 "International Relations, Public Communications and Regional Studies". Vasyl Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2021.

In the qualification (bachelor's) work the preconditions and peculiarities of women's political leadership in the countries of Southeast Asia are studied. Women's political leadership in the modern world is shown. Regularities of power transfer in the countries of Southeast Asia are established. Theoretical issues of women's leadership and leadership in general are considered.

Key words: leadership, charismatic leadership, personality, women's leadership, women in politics, women's gender role, inheritance of power.

77p., 2 appendices, 27 sources.

Bibliographer .: 62 titles.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I Феномен «політичного правонаступництва» жінок у країнах Південно-Східної Азії	14
1.1.Передумови «масового приходу» жінок до влади	14
1.2.Особливості жіночого політичного лідерства	18
1.3.Доньки та вдови – спадкоємиці «батьків нації»	22
1.4.Жіноче лідерство як символ і стимул оновлення політичної системи...	24
РОЗДІЛ II Корасон Акіно – перша жінка президент Філіппін	28
2.1.Політика та шлях до влади першої жінки президента в Азії.....	28
2.2. Модель лідерства як фактор політики президента Філіппін – Корасон Акіно	32
2.3.«Мати» філіппінської демократії	37
РОЗДІЛ III Беназір Бхутто перша жінка глава уряду в мусульманській країні.....	41
3.1.Процес становлення особистості Беназір Бхутто	41
3.2. Політична і державна діяльність: від першого до другого прем'єрства	46
3.3.Пакистанська «мати нації».....	54
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	62
ДОДАТКИ.....	70

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Лідерство - це всеосяжний за своєю природою феномен суспільного життя. Безумовно, роль лідера багаторазово зростає в політичній сфері. У сучасному світі швидко розвивається і глобалізується його роль, яка істотно змінюється за останні роки. Все частіше керівну посаду займає жінка, а визначення її місця в світі, стає однією з актуальних проблем сьогодення. Природним проявом змін виступає прагнення до рівноправності всіх соціальних і етнічних груп в суспільно-політичному житті, в тому числі і в сфері управління державою. Тому процес фемінізації великої політики давно набув широких масштабів. Все більше представниць «слабкої статі» балотується на парламентських виборах і перемагає. Все частіше вони отримують портфелі міністрів, стають керівниками політичних партій, стають на чолі урядів і держав. Імена жінок-політиків можна зустріти на газетних шпальтах майже щодня. Тому серед різних аспектів лідерства, політичне лідерство, особливо жіноче лідерство в нації-державі, займає доволі особливе місце. Друга половина XX століття в ряді країн Південно-Східної Азії характеризується системними перетвореннями в політичній сфері, в результаті системних постколоніальних змін. На постах глав держав вперше з'являються жінки, що йде в розріз з патріархальними традиціями і руйнує існуючі гендерні стереотипи.

Відмінною рисою азіатських країн є саме успадкування поста глави держави. Характерна риса «спадкоємиць» призводить до того, що у досить патріархальних країнах, які традиційно відрізняються переважанням чоловіків серед правлячої еліти, на посту глави держави опиняється донька, вдова або сестра колишнього популярного політика. Тому зараз доволі актуально постало питання феномену «новітнього азіатського матріархату», який, ще називають «масовий» прихід жінок до влади в країнах Південно-Східної Азії в середині XX - початку XXI ст., оскільки жіноче лідерство в

Азії має сімейну, або так звану спадкову складову. Завдяки заслугам попередніх «патріархів-родичів», чия влада ґрунтувалася на найсильнішій харизмі і на непохитному авторитеті, їх «послідовниці» в народній свідомості ототожнювалися з великими попередниками. Для більшості членів суспільства жінки в політичній сфері в Азії - це не компетентні фахівці, а «обраниці долі», які удостоєні честю транслювати і продовжувати політику великого попередника. Варто також відзначити, що прихід до влади жінок в основному припадає на важкі для країни періоди. Зв'язок спадкоємиць з великими вождями та правителями в певній мірі дає суспільству надію на відновлення колишньої політики і повернення до часів спокою і процвітання країни.

Проблема політичної особистості і її роль в історії була, і продовжує залишатися однією з найскладніших у вивченні минулого. За всіма подіями, що мали місце в тій чи іншій конкретній ситуації і вплинули на хід історичного процесу, стоять особистісні взаємини його учасників. Особливо ця проблема важлива, коли справа стосується людей, які перебувають на вершині влади, які безпосередньо впливають на державну політику. Важливим є і той факт, що велика політика чи не повсюдно переживає процес фемінізації. Все більше представниць слабкої статі балотується на парламентських виборах і перемагає. Оскільки як показують гендерні дослідження, уявлення про жіноче та чоловіче лідерство сильно розрізняються в різних культурах і накладають серйозний відбиток на норми взаємин суспільства, а також на становище жінки в структурі суспільного життя. Дослідники підкреслюють, що одним з найбільш поширених перешкод на шляху до досягнення жінками керівних позицій в управлінських структурах держави і політичних партій є вкорінені в соціумі стереотипи, щодо непристосованості жінок для ролі лідерів. Непроста задача вибору найбільш гідних лідерів як і раніше залишається актуальною для більшості держав, адже навіть самі цивілізовані і благополучні країни змушені

боротися з корумпованістю, широко поширеною серед посадових осіб, які працюють в різних сферах управління.

Навіть зараз жіноче політичне лідерство є каменем спотиканням у азійському регіоні. З особливо жорстким неприйняттям стикаються жінки-лідери в мусульманських країнах, де їм доводиться протистояти не тільки цькуванню фундаменталістів, але і упередженості більшості, що живе за законами традиційного патріархального суспільства. Також проблема полягає у жорстких стереотипах, які нав'язувалися суспільству роками, через які жіноче політичне лідерство піддається критиці та необґрунтованому незадоволенню. Тому особливий інтерес викликає процес фемінізації лідерства у країнах Південно-Східної Азії. Де вже нікого не дивує, що прем'єр-міністрами або навіть президентами стають жінки. Серед цих фігур особливе місце займають Беназір Бхутто - перша жінка-прем'єр-міністр Пакистану і Корасон Акіно - перша жінка-президент Філіппін.

Стан наукового вивчення проблеми: ключовими моментами підготовки роботи були пошук і обробка джерел і літератури з обраної теми, уточнення принципових підходів до неї, знайомство з працями теоретичного характеру, аналіз публікацій вітчизняних і зарубіжних вчених, які пишуть про історію Філіппін і Пакистану, їх політичне, економічне, культурне та релігійне життя. Слід підкреслити, що з часом вивчення політики цих країн розвинулося в самостійну галузь «вітчизняного сходознавства». При написанні роботи мною були використані теоретичні дані зі статей, журналів, навчальних посібників та наукової літератури.

Основними джерелами в цій роботі є автобіографії Корасон Акіно [49,50] і Беназір Бхутто [7,8]. У них є важливі та цінні спогади, які допомагають відтворити повну картину формування та зародження лідерських якостей, їх особисті політичні побоювання та процес вступу у велику політику. Також велике значення мали матеріали виступів Корасон Акіно [78,79] і Беназір Бхутто [46]. У них можемо простежити поступову еволюцію політичних переконань та лідерську майстерність першої жінки глави уряду Філіппін і

Пакистану. Для написання даної роботи в зарубіжній історичній науці вивчалися англомовна історіографія проблеми. Варто зауважити, що діяльність Корасон Акіно і Беназір Бхутто набагато ширше описана в зарубіжній історіографії, ніж у вітчизняній.

Вітчизняними і зарубіжними дослідниками проаналізовано комплекс проблем, пов'язаних із громадською і політичною діяльністю Корасон Акіно і Беназір Бхутто в досліджуваний період. Однак аналіз ступеня вивченості проблеми показує, що не проводилось комплексне вивчення поставленої нами проблеми. Більшою мірою дослідження вітчизняних і зарубіжних істориків присвячені вивченню лише окремих аспектів діяльності Корасон Акіно і Беназір Бхутто (в загальному розумінні розкриті лише політичні особливості), оскільки зовсім немає цілісного дослідження, яке б охоплювало всі ключові моменти побудови політичного життя і особистості лідера. Спеціальні дослідження про роль жінки в історії суспільства, тим більше в східних країнах, стали з'являтися порівняно нещодавно, що ще раз підкреслює актуальність даної теми.

Серед робіт, присвячених політичному лідерству жінок, побудові та формуванню лідерських імперативів Акіно та Бхутто, варто зосередити особливу увагу на працях вітчизняних та закордонних авторів. Тому, мною було виділено дві групи авторів: до першої групи відносяться вітчизняні автори, які досліджували жіночу політику (К.Акіно та Б.Бхутто) крізь призму їх особистості та політичної ситуації, яка склалася у певний період, та друга група - до якої відносяться праці закордонних авторів, які в свою чергу спробували дослідити формування якостей лідера, формування загально поведінкових та світоглядних імперативів. А також внутрішня і зовнішня політика урядів і країн, які вони очолювали, теоретичні питання жіночого лідерства та лідерства взагалі. Також були розглянуті праці в яких розкриваються особливості політичної культури і традиції у країнах Південно-Східної Азії [17,19].

Отже серед першої групи вітчизняних авторів, які розглядали постать прем'єр-міністра Пакистану Беназир Бхутто варто виділити наступних: Суворова А.А. [32,33], Москаленко В.Н. [20], Попова Е.В. [5], Белокреницкий В.Я. [6] та інші.

Роботи Суворової А.А. присвячені життю і діяльності Беназир Бхутто. Суворова - автор першої монографії російською мовою про Беназир Бхутто, де аналізується прихід до влади жінок в ряді мусульманських держав в кінці ХХ - початку ХХІ століть. У книзі розглядається трагічна доля Беназир, яка стала жертвою терору, на тлі історії її сім'ї, політичного та соціального життя сучасного Пакистану, але ця робота не є історичною. В.Н. Москаленко пильну увагу приділяє питанню приходу Беназир Бхутто до влади і діяльності її цивільного уряду. Автор докладно описує політичні кроки Беназир Бхутто як прем'єр-міністра і підкреслює як плюси, так і прорахунки, які вона допустила.

Також серед першої групи логічно було би розглянути вітчизняних авторів, дослідження яких стосувались президентства Корасон Акіно, історії та політики Філіппін. Серед таких робіт можна виділити авторів Левтонова Ю.О. [18] та Сумський В.В. [36]. Левтонова Ю.О. в своїй роботі "Історія Філіппін" виділила особливості та різновиди філіппінської авторитарної системи 1972-1986 років, політичні і соціальні процеси в кінці ХХ століття після падіння авторитаризму 1986-2000 років. У своїй дисертації Сумський В.В. "Авторитарний режим в розвиненому суспільстві: Філіппіни в останній третині ХХ століття" - представив картину «життєвого циклу» однієї з азіатських диктатур - розкриті причини її виникнення та тривалого існування, а також продемонстровано підґрунтя і основні прояви суспільно-політичної кризи 1983-1986 років. Також це дослідження охопило період зародження та падіння політики Корасон Акіно, успадкування державного посту та політичну і ідеологічну боротьбу з Фердинандом Макросом.

Серед другої групи варто виділити закордонних авторів, праці яких стосуються Беназир Бхутто, це L. Hughes [56], M. A.Saikh [73], O.B. Jones [61] та Z. Hussain [57].

Варто звернути увагу на дослідження Л. Хагхес, де автор представляє основні відомості про Пакистан, про сім'ю Бхутто і про життя самої Беназир. Робота дозволяє простежити процес становлення особистості Беназир Бхутто, в ній представлені основні етапи біографії Беназир, включаючи процеси освіти і виховання, залучення в суспільне життя Пакистану і арешти, і, нарешті, отримання посади прем'єр-міністра. Ця робота цінною у розумінні сприймання навколишнього світу Беназир Бхутто.

Дослідження М.А. Сайкха по біографії Беназир Бхутто є комплексним і найбільш повним. У своїй роботі автор простежує весь життєвий шлях Беназир Бхутто, роблячи особливий акцент на її суспільній, а також політичній діяльності. Автор дослідження підкреслює заслуги Бхутто як в якості прем'єр-міністра, так і лідера опозиції. При цьому автор говорить і про помилки, допущені Бхутто і про її прагнення продовжити політичну боротьбу. Книга також містить і інтерв'ю з Беназир Бхутто.

Також варто звернути увагу на роботу Джонса, який кілька років провів в Пакистані. У своїй книзі автор аналізує неспокійне минуле Пакистану, розповідає про його недавні історії, і оцінює майбутні можливості цієї країни. Автор критично підходить до періоду правління Беназир Бхутто: проводить аналіз її діяльності, піднімає питання корумпованості самої Беназир Бхутто і її чоловіка.

Серед другої групи варто виділити праці закордонних авторів, роботи яких стосуються побудови політичного образу, харизми та зародження внутрішніх та загально поведінкових імперативів Корасон Акіно, - це K.Szczepanski [62], Buss C [46], Stiven Baldesco[44], David McKittrick[52], Sheila Coronel [77] та J. Silvestre [60] і інші.

Особливий інтерес представляє робота Стівена Бальдеско "Соціальна побудова харизматичного лідерства: президент Філіппін Коразон Акіно". У

цій роботі розглядається ідея, що харизматичне лідерство є соціальною конструкцією. Автор стверджує, що лідер насправді не має таких харизматичних якостей, лише те, що він або вона сприймалися як такі, що ними володіють. Дефіцит академічної літератури, що оточує цю концепцію, є очевидним, особливо стосовно досліджень жіночого харизматичного лідерства. Тому автор має на меті заповнити прогалину в знаннях у цій галузі, запровадивши тематичне дослідження соціально побудованого харизматичного керівництва першої жінки-президента Філіппін. Також у роботі поданий короткий огляд літератури про соціальну конструкцію харизматичного лідерства.

Також варто виділити і роботу Джейлін Сільвестр «Підйом жінок-лідерів на Філіппінах». У своїй роботі автор велику частину своєї уваги зосередила навколо постаті Корі Акіно. У дослідженні був розкритий внутрішній потенціал Акіно, її соціальна будова та політичні успіхи.

Також серед робіт, які присвячені феномену жіночого лідерства та лідерства загалом варто виділити наступних авторів: А.А. Суворова [34], Т.З. Загидов [10], А.В. Гилев [9], А.І.Тритенников [37].

Мета: виявлення передумов та особливостей жіночого політичного лідерства у країнах Південно-Східної Азії.

Завдання дослідження:

- спробувати пояснити виникнення феномену новітнього азіатського мартріархату та пояснити і спробувати довести їх закономірне та логічне виникнення у великій політиці;
- конкретизувати можливість та ефективність жіночого політичного лідерства в умовах сучасного світового порядку;
- розкрити історичний контекст та витоки успадкування азійської жіночої влади;
- продемонструвати та розкрити жіночий образ лідера у традиційному азійському суспільстві;

- розкрити період становлення особистості Корасон Акіно і формування її суспільно-політичних поглядів;
- провести огляд та побудову архетипів лідера Корасон Акіно;
- розглянути реалії досягнення Корасон Акіно у відродженні та запровадженні філіппінської демократії;
- розкрити період становлення особистості Беназір Бхутто і формування її суспільно-політичних поглядів, розглянути шляхи вступу до великої політики та особливості передвиборчої кампанії;
- проаналізувати, перше та друге прем'єрство зі сторони політичних дій, а також виділити сильні та слабкі сторони.
- продемонструвати реалії та суть демократичних шляхів у мусульманському світі.

Об'єктом дослідження: є політичне лідерство у сучасному світі

Предметом дослідження: є феномен жіночого політичного лідерства в країнах Південно-Східної Азії.

Проблематика: Проблема жіночого лідерства в кожній епосі проявляється новими реаліями соціального і політичного буття. У сучасному світі ми спостерігаємо трансформацію суспільства в усіх його сферах. Але незважаючи на активну реформаторську діяльність, політична сфера багатьох країн все ще потребує модернізації. Наразі багато хто доводить те, що жіноче політичне лідерство в регіоні Південно-Східної Азії має негативну складову. Оскільки, якщо розглядати політичні кроки та дії Корі Акіно та Беназір Бхутто – можна дійти висновку, що їх політика була не зовсім вдалою. Але це навпаки задало імпульс розвитку жіночого лідерства. Оскільки хоча на законодавчому рівні жінки і чоловіки мають рівні права і можливості, гендерна асиметрія досі зберігається. Однак є ще багато можливостей для вдосконалення, особливо в уряді. В Азії найбільше, ніж в будь-якому іншому регіоні, найбільше жінок - голів держав. Але більшість із них пов'язані із сімейними чи династичними відносинами, а не через гендерну рівність. Проте, проблема гендерної асиметрії в політичній сфері Азії на сьогоднішній

день вкрай актуальна. Незважаючи на велику кількість наукових робіт, активну діяльність урядів та міжнародних організацій, в сучасному світі не сформована універсальна концепція, здатна вирішити дане питання.

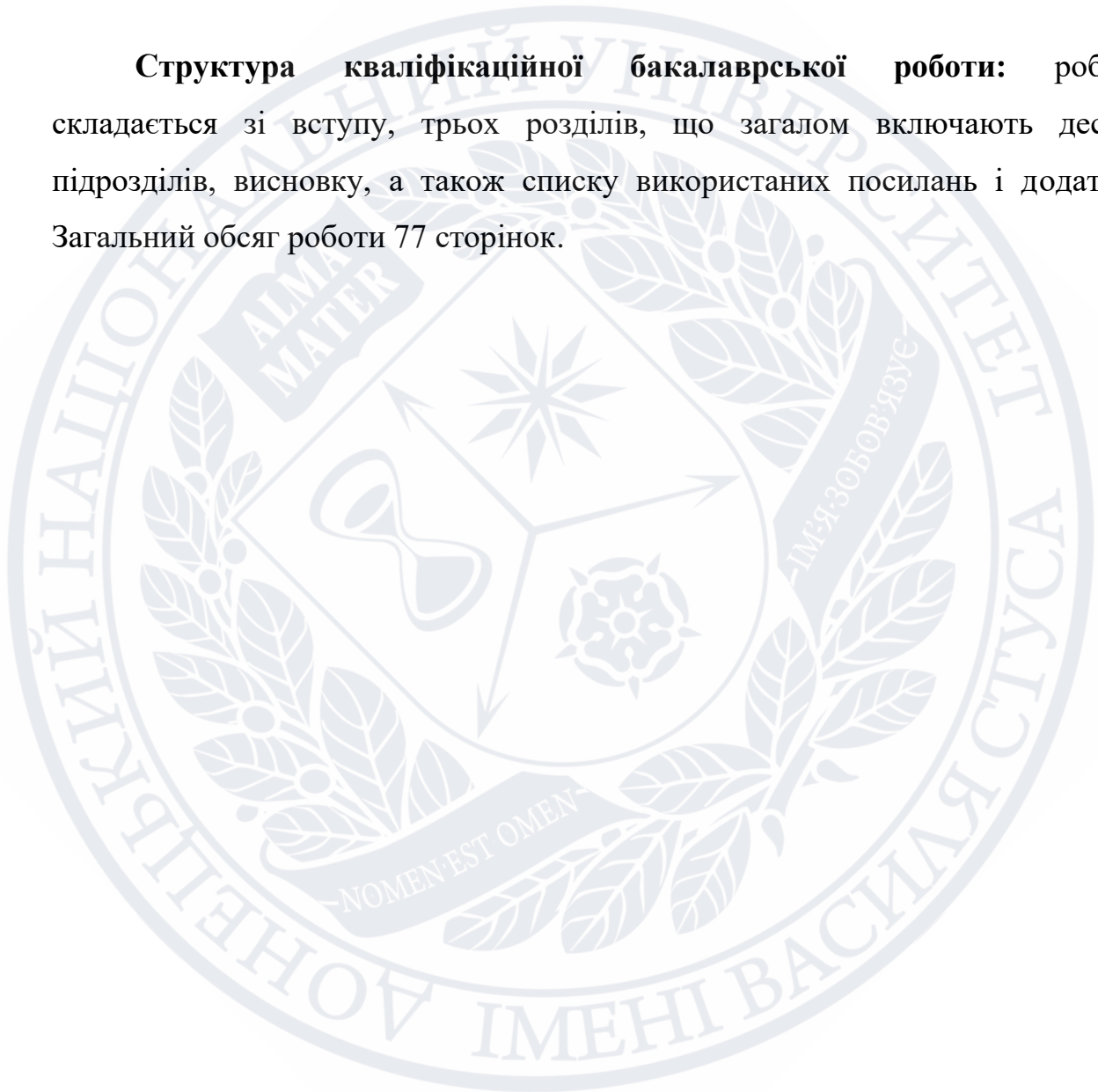
Географічні межі дослідження охоплюють територію Південно-Східної Азії, зокрема такі країни як Філіппіни та Пакистан.

Методи дослідження. Теоретичною основою роботи стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених в сфері гендерних відносин та жіночого політичного лідерства. Методологічною основою роботи є принципи історизму та наукової об'єктивності. Принцип історизму дозволив розглянути період суспільно-політичної діяльності Корасон Акіно та Беназір Бхутто в динаміці, у взаємозв'язку з іншими подіями європейських і азіатських міжнародних відносин, з урахуванням конкретно-історичних умов і в хронологічній послідовності. Принцип наукової об'єктивності полягає в залученні всієї сукупності фактів і дозволив здійснити цілісне, неупереджене вивчення предмета дослідження. У дослідженні використовувався метод системного аналізу, який дозволяє вивчити історичні процеси в сукупності і взаємозв'язку, який допоміг створити і сформулювати загальну картину подій. Також був використаний метод кейс-стаді який полегшив дослідження реальної проблеми в більш глибокому контексті з використанням різних джерел і даних. Також використовувався для створення глибокого, багатогранного розуміння складності даної проблеми в її реальному контексті.

Теоретичне значення одержаних результатів: полягає в можливості використання матеріалів для подальшої розробки проблеми не тільки гендерних відносин у регіоні Південно-Східної Азії, а і жіночого політичного лідерства. Висновки роботи можуть бути корисні при розгляді політики, що проводиться урядом Пакистану і Філіппін, як всередині країни, так і на міжнародній арені при розгляді міжнародних проблем сучасного світу, особливо тероризму, бідності і проблем з демократією, боротьбі з якими Корасон Акіно та Беназір Бхутто надавали велике значення. Матеріали

представленого дослідження можуть знайти застосування в навчальному процесі при розробці відповідних тем і курсів, як з міжнародних відносин сучасного періоду, так і з історії Пакистану і Філіппін, використані в підготовці навчально-методичної літератури з новітньої історії для вищої школи, а також в якості тем курсових і випускних кваліфікаційних робіт.

Структура кваліфікаційної бакалаврської роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, що загалом включають десять підрозділів, висновку, а також списку використаних посилань і додатків. Загальний обсяг роботи 77 сторінок.

РОЗДІЛ I Феномен «політичного правонаступництва» жінок у країнах Південно-Східної Азії

1.1. Передумови «масового приходу» жінок до влади

Актуальність феномену жіночого політичного лідерства в наші дні незаперечна, адже в сучасному світі найважливішим елементом політичної еліти є лідер. Він є уособленням держави на світовій арені, з його ім'ям асоціюється політика держави, його рішення впливають на долю країни. І не важливо лідер жінка, або чоловік. Американський економіст ліванського походження Нассим Ніколас Талеб у своїй книзі «Чорний лебідь» [21, с.12] під знаком непередбачуваності представив оригінальну теорію випадковостей, де терміном «чорні лебеді» позначив важкопрогнозовані події, наслідки яких мають глобальне значення. Те, що здається абсолютно неможливим, але після свого наступу стає цілком раціональним, очікуваним та логічним. Наразі термін «чорні лебеді» користується популярністю, коли мова йде про жінок у азійському регіоні, котрі успадкували владу внаслідок трагічних подій. Тобто, це є доньки, сестри або вдови великих азійських лідерів та послідовників, котрі були убиті внаслідок державних переворотів у своїх країнах. З початком появи "чорних лебедів" ніхто не приділяв їм достатньої уваги. Багато хто вважав це випадковістю, або парадоксом і точно ніхто не вважав це закономірністю. Але феномен "сучасного азіатського матріархату", який ще називають «масовий прихід жінок до влади» в країнах Південної Азії почав набирати обертів в середині XX - початку XXI ст. У долях жінок, президентів чи прем'єр-міністрів, простежується схожість - всі вони були вдовами або дочками засновників нових держав, харизматичних лідерів в боротьбі за національну незалежність. А те, що лідером країни обирається жінка може свідчити про те, що це процеси все більшої демократизації виборчих процесів в південно-азійських країнах. Адже насправді це цікаве явище - з однієї точки зору воно означає масове або не масове, але принаймні, посилення приходу жінок в політику. І якщо означає,

то в усякому разі пов'язано з європейською культурою - з можливостями куди більшими для жінок включатися в політичне життя, ніж було раніше. Що стосується країн інших регіонів, то там все дуже пов'язано з конкретною політичною кон'юктурою всередині цих країн. Сімейними, родовими, політичними обставинами, в різних країнах по різному, і тут важко говорити як про якусь систему. Тому загальносвітові тенденції говорять про те, що жінка все більше і більше долучається до політики. Соціально-політична практика свідчить про те, що становлення і розвиток сучасних демократій в різних державах проходило нерівномірно. Жінки деколи силою домогалися розширення своїх політичних прав, в тому числі рівних виборчих прав.

Згідно з С. Хантінгтоном і його теорією про «хвилі демократизації» [38, с.43], третя хвиля демократизації (яка діє з 1975 року по теперішній час) свідчить про об'єктивний загальносвітовий політичний процес висування жінок на рівень прийняття політичних рішень. Даний процес обумовлений як об'єктивними, так і суб'єктивними причинами. Серед об'єктивних причин - широке включення жінок у виробничу сферу зайнятості внаслідок технологічної революції, підвищення загальноосвітнього рівня і розвитку сфери послуг, вивільнення жінок від домашньої праці. До суб'єктивних причин, зокрема, можна віднести подолання стереотипу переваги чоловіків над жінками, досягнуте в результаті активної діяльності феміністичного руху. Разом з тим, на зламі другого і третього тисячоліть зберігається низка соціально-психологічних стереотипів, в тому числі «переконаність в тому, що людська природа обумовлює відмінності в чоловічій і жіночій психології і доходить до протилежності відмінності їх соціальних і професійних ролей» [38, с.45]. Особливу увагу варто звернути, що на даний час жінки виходять на рівень прийняття політичних рішень завдяки демократичній системі, не тільки через участь у виборах, а у той же час не слід упускати з виду, що на вищий рівень прийняття політичних рішень жінки виходять і завдяки сімейним кланам. Зокрема, Корасон Акіно (1986р., Філіппіни), Беназір Бхутто (1988р., Пакистан). Сучасні соціально-політичні реалії сприяють

активізації жінок у політиці. Прикладом тому є повернення Беназір Бхутто після декількох років еміграції в політику Пакистану в 2007 році. Однак, якщо міжнародне співтовариство в кінці XX ст. акцентувало увагу на проблеми рівноправності між статями з метою активізації участі жінок у політичних процесах, то в XXI ст. дана проблема, як правило, розглядається на регіональних рівнях.

На жаль, в суспільстві домінує патріархальна культура, яка не сприяє встановленню рівних відносин між статями фактично. Хоча необхідні додаткові докази, гендерний парадокс, який ми спостерігаємо в Азії, не є повністю незрозумілим. Азія є єдиним регіоном, крім Африки, в якому політичний статус жінок не корелює з соціальним статусом жінок. Жінкам зазвичай не рекомендується брати участь у суспільному житті. Таке обмеження також проявляється в доступі жінок до правосуддя, прав і розширенню можливостей в цьому регіоні.

За даними Організації економічного співробітництва та розвитку 2019 року Філіппіни, Індонезія і Непал, зокрема, мають різні гендерні дискримінаційні аспекти [76]. Вони високо оцінюють дискримінацію жінок відповідно до дискримінаційним сімейним кодексом, обмеженням фізичної недоторканності, обмеженими ресурсами та активами і обмеженням громадянської свободи. Хоча ці заходи не мають прямого відношення до розширення політичних прав і можливостей жінок, вони мають на увазі ті перешкоди, які жінкам доводиться долати, щоб брати участь в державних справах. Така невідповідність між політичним статусом жінок і соціальним статусом може пояснити, чому західні дослідження не обов'язково можуть бути застосовані до цього регіону. Історико-політичні події та побудова і зародження психологічно лідерських ознак, у великій мірі відносяться до категорії "чорних лебедів". Поки прихід південноазіатських жінок-лідерів до влади не відбувся, він здавався не тільки неймовірним, але і таким, що суперечить логіці історичного розвитку і законам суспільного устрою цих країн, де суспільство протягом століть відрізнялось лише патріархальною

системою управління, коли чоловіча гендерна роль є демонстративно-агресивною, значно переважає над "фемінною" роллю і навмисно знищує її. У таких громадських моделях, які сьогодні існують в ряді країн (наприклад, в Афганістані, Пакистані, деяких арабських державах), жінки продовжують стикатися з порушенням своїх конституційних прав і свобод, в тому числі права брати участь у політичному житті, а їх соціальний статус залишається підлеглим і низьким. Навіть на стадії звершення, коли ланцюг непрогнозованих подій був вже запущений, прихід жінок до влади продовжував перебувати як би невидимим в "сліпій плямі", поза осмисленням експертів і аналітиків, які вважали ці події, як випадковість. Точніше, в тому факті, що жінки все частіше стали займати вищі пости в країнах регіону, бачили якийсь парадокс, не тільки не здатний істотно вплинути на історичний процес, а й навіть змінити сам образ становища жінки в Південно-Східній Азії. Однак минуло зовсім небагато часу, і виявилось, що "жіноче обличчя" влади все-таки багато змінило в політиці Південно-Східної Азії, в першу чергу викликала зміну складу правлячих еліт і модернізацію відсталих традиційних уявлень про владу як про "вроджену" привілею чоловіків. При цьому одночасна поява жінок - глав держав і урядів в різних країнах регіону вело до поступової демократизації, лібералізації правових норм, більшої соціальної орієнтованості держави. Іншими словами, події, нібито випадкові, мали значну кумулятивну дію політичним ефектом. Тут слід додати, що одночасно з країнами Південної Азії той же процес - "масовий" прихід жінок до політичної влади - переживали і деякі держави Південно-Східної Азії.

Сьогодні одна п'ята парламентаріїв світу і менше чверті національних лідерів – жінки [27]. Статистика свідчить про те, що колишні гендерні диспропорції можуть зменшуватися, оскільки все більше і більше жінок піднімаються на владні позиції. За останні два десятиліття частка жінок-парламентаріїв у світі подвоїлася, збільшившись з 10,8 відсотка у 1997 році до 21,2 відсотка у 2016 році [4]. Таким чином станом на сьогоднішній час

можна спостерігати, що феномен влади жінок на території Південно-Східної Азії дав потужну силу зародженні демократії. Якщо порівнювати індекси демократії то станом на 2021 рік Філіппіни зайняли 55 місце, а Пакистан – 105, серед 167 місць. До прикладу у 2008 році Філіппіни посіли 77 місце, а Пакистан – 108 [4].

Дослідження підтверджують зв'язок між країнами, в яких жінки мають повноваження як політичні лідери та більш високий рівень життя. Таким чином, можна навести аргумент, що слід вживати заходів для заохочення розвитку жінок у політичних лідерів для побудови стійких демократій та досягнення цілей глобального розвитку. Дослідження показують позитивний зв'язок між часткою жінок-парламентарів та ВВП на душу населення. Окрім того, по мірі того, як більше жінок обирається на посаду, відбувається відповідний зсув пріоритетів політики щодо сім'ї, жінок та етнічних та расових меншин, що зміцнює демократичні цінності.

1.2. Особливості жіночого політичного лідерства

Варто зауважити, що жінки у країнах Південно-Східної Азії залишаються недостатньо представленими в представницьких політичних інституціях, особливо на місцевих рівнях управління. Дійсно, хоча статистичні дані з документів та звітів міжнародних організацій, міжнародних рейтингів свідчить про підвищений інтерес до політичного представництва жінок у Південно-Східній Азії, розуміння досвіду жінок у здійсненні виборних посад та факторів, що сформували схеми та результати цього досвіду, залишається обмеженим [28, с.6]. Спираючись на прочитання існуючої літератури та оригінальні етнографічні дослідження, результати виборів, виборчі кампанії жінок-кандидатів [76, с.3], існує три характерні шляхи, якими жінки в Азії займали місцеві політичні посади.

Сюди входять елітна стежка, низовий шлях та різноманітний набір «середніх» шляхів. Не дивно, що саме жінки з Південно-Східної Азії з елітного походження мають найменші перешкоди для досягнення політичної

посади як на національному, так і на місцевому рівні, тоді як жінки, які шукали або отримали виборну посаду завдяки підтримці низових рухів, стикалися з набагато жорсткішими реаліями.

Серед усіх трьох саме «середні» шляхи можуть бути найбільш інтригуючими та потребують емпіричного та теоретичного аналізу. У сучасній Південно-Східній Азії ми спостерігаємо, як жінки проробляють різні, а іноді і нові «середні» шляхи до політичної влади. Ці шляхи також відображають зусилля, спрямовані на перетворення демографічних, соціально-економічних та інституційних зрушень і далі більш підприємницьке використання виборчих стратегій, що поєднують перевірені часом методи агітації. Хоча існує широка згода щодо того, що жінки Південно-Східної Азії пережили свій особливий соціально-економічний статус та офіційні політичні права, їх представництво на посадах політичного керівництва та представницьких установ значно відстає від представників чоловіків - як на національному, так і особливо на місцевому рівнях управління - і не вигідно порівнюється з жінками в багатьох інших регіонах світу. У всьому світі та, зокрема, в Південно-Східній Азії, спостерігається все більше визнання та підтримка населення уявлення про те, що збільшення політичного представництва жінок є гідною метою, однією з основних для посилення реагування політичних інституцій та сприяння соціальній справедливості в більш широкому сенсі. Прихильники прав жінок та міжнародні організації з надання допомоги, такі як ООН-Жінки [23] та Глобальний фонд для жінок [22], не тільки проводили агітацію та вкладали зусилля, щоб допомогти жінкам отримати більшу політичну владу, а також залучали держави у більшості країн світу та, зокрема, в Азії до сприяння та посилення прогресу жінок у політиці [4]. Таким чином станом на 2016 рік у Філіппінах частка жінок у парламенті складала 27,5%, коли у Пакистані цей показник у 2018 році значно нижче - 20,2%. Як би там не було, моделі гендерної нерівності, що панують у суспільствах та політичних інституціях Південно-Східної Азії та інших регіонах світу, ставлять перед жінками безліч

обмежень, в результаті чого жінки залишаються постійно недостатньо представленими, особливо на місцевих рівнях управління [76].

Спочатку, варто підкреслити очевидний розрив між переважаючими припущеннями про сприятливий вплив демократичних реформ, економічного зростання чи децентралізованої політики та досить обмеженими змінами, які спостерігаються. Далі можливо висвітлити внески та обмеження наукових та політичних дебатів щодо втручань - таких як гендерні квоти - для вирішення проблеми недостатнього представництва жінок на виборних посадах. Нарешті, можна зауважити, що в Азії загалом і в Південно-Східній Азії, зокрема, те, що мало написано на тему жінок та політики, мало елітарний ухил, що призвело до невеликої кількості ідеографічних та біографічних аналізів жіночих політичних еліт які переважно походять з династичних політичних сімей.

Усі політичні дослідження лише генерують цінні ідеї та запитання, але жодна не забезпечує належну основу для розуміння досвіду жінок Південно-Східної Азії, які змагаються за обрання на посаду виконавчого чи законодавчого політичного органу.

Легітимність азіатських жінок-лідерів забезпечується відразу трьома типами знаменитої веберовської концепції влади. Як відомо, німецький соціолог Макс Вебер виділяв три «чистих» типи легітимності влади [87, с.24], в відповідно до типів соціальної дії: 1) традиційний, представлений в патріархальному і становому пануванні, 2) харизматичний, де володар отримує легітимність завдяки своїм лідерським якостям, або особистим властивостям і 3) легальний, заснований на раціональності та законності. Раціонально легальний тип владних відносин, в кінцевому рахунку, призводить до формування демократичних інститутів. Посилення в конкретному суспільстві одного з типів легітимності здатне послабити інші. Революційні ідеї, запропоновані харизматичним лідером, або зміцнення раціонально-легальних принципів розхитують традиційні уявлення про владу. Інтерпретатори Вебера відзначали, що в «емпіричній» реальності

сучасного світу «чисті» типи представлені тільки як змішані. Очевидно, що в суспільно-культурному субстраті країн, про які йде мова, ще живий авторитет «вічно вчорашніх», звичаїв і уявлень, освячених традиційною споконвічною значимістю. У кризові моменти, під час військових і державних переворотів, частих в цих країнах, до влади приходили харизматичні лідери зі своєю «формулою влади», яка передбачала повну особисту довіру і відданість народу в силу героїзму, жертвності або «мученицьку» смерть лідера. Ну і, нарешті, в постколоніальний період у всіх цих країнах були створені легальні інститути, що забезпечують раціонально обґрунтований перехід влади. Сімейні зв'язки мають вирішальне значення для політичної кар'єри жінок у Південно-Східній Азії, хоча чоловіки також отримують вигоду від сімейних мереж для своїх політичних здобутків. Жінки часто вступають у політику, щоб продовжувати досягнення та репутацію своїх батьків, чоловіків чи братів. Як вже обговорювалося раніше, ця елітна модель досить помітна на території Південно-Східної Азії. Політичне представництво жінок різко збільшилось у 1998 та 2001 роках як наслідок Конституції 1987 року, яка вводила обов'язкові обмеження на дев'ять років. Відтоді політичне представництво жінок не ухильно зростало на всіх рівнях – від національного до міського, як законодавчого, так і виконавчого [76].

Жінки в деяких азіатських країнах змогли зайняти впливові посади, але це не означає, що вони вільні від перешкод. Як і жінки-політики в інших країнах, жінки-політики стикаються з упередженнями та подвійними стандартами. Жінки відіграють у багатьох битвах за те, щоб вважатися політичним лідером. Їх можливості часто ставляться під сумнів через стать, до якого вони приписані при народженні. Крім ігнорування гендерних стереотипів, азіатські жінки повинні мати великий потенціал, щоб продемонструвати свою кваліфікацію, щоб бути лідерами. Жінки продовжують стикатися з подвійними стандартами і більш жорсткими очікуваннями, навіть коли вони приходять до влади. Проте, коли жінки корумповані, вони стикаються з набагато більш суворими стандартами і

перевіркою, ніж їх колеги-чоловіки. Більш того, широка публіка, швидше за все, буде приписувати таку корупцію своєї статі, а не своїм власним індивідуальним характеристикам.

1.3.Доньки та вдови – спадкоємиці «батьків нації»

У першому поколінні жінок, які прийшли до влади в Південно-Східній Азії, не було жінок, які самостійно пробилися з низів дочок платників (як Голда Меїр) або бакалійників (як Маргарет Тетчер). Всі вони без винятку були дочками або вдовами «батьків нації», або інших харизматичних лідерів, котрі очолювали боротьбу за національну незалежність. Дочки і вдови «батьків нації» несподівано отримали право керувати країною, в масовій свідомості ототожнювалися з їх великими попередниками, близькими родичами, і успадковували не тільки посаду і політичний курс, але і те, що можна визначити як довіру та повагу до сімейного імені. В цьому була перша і головна закономірність жіночого політичного лідерства в Азії.

Авторитет жінок-лідерів лише частково і далеко не завжди визначався їх діловими і професійними якостями, особистим внеском в політику або успіхом проведених ними реформ. В очах переважної більшості простих людей вони несли на собі магічну долю «обраності» і харизматичне уявлення про владу, отриману не стільки в результаті вільного людського волевиявлення, скільки правом спадкування заслуг (влади). Вступ жінок у владу в цих країнах, мав традиціоналістський характер в тому сенсі, що підтверджувало кардинальний принцип патріархального суспільства – цінність жінки визначається заслугами її батька або чоловіка. Правда, в очах багатьох аналітиків, в першу чергу західних, - «високе» походження жінок-політиків було очевидним недоліком політичної системи в цілому. Якщо жінка за народженням або через шлюб входила в вищу еліту суспільства і при цьому брала активну участь у політичному житті, експерти оголошували піднесення такої жінки як «аномалію, яка не має продовження і наслідків», або приписували її успіх виключно до азійської нетиповості. Дочки і вдови

взяли владу у спадок, як дар, і в той же час, як це не парадоксально розуміється, їм довелося вести запеклу політичну боротьбу і завойовувати перемогу на парламентських виборах. Однак у дочок і вдів померлих правителів була початкова і незаперечна перевага, що не прогнозоване з точки зору демократичних інститутів з їх свободою вибору кандидатів і рівністю шансів, але легко передбачуване в параметрах традиційного суспільства. Ця перевага за народженням, або за шлюбною спорідненістю можна вважати закономірністю жіночого політичного лідерства на території Південно-Східної Азії.

Так, у всякому разі, більшість сучасних дослідників трактують перший прихід до влади Беназір Бхутто (1953-2007). Звичайно, вже зайнявши найвищий державний або урядовий пост, жінки-лідери в різному ступені проявляли свою політичну самостійність, компетентність, силу волі і здатність керувати людьми і країною, але закономірність їх обрання і перебування при владі вже заднім числом інтерпретували численні наративи. Кожна з жінок-лідерів займала свою посаду не за заповітом, або традицією, і не неписаним законом успадкування і навіть не відразу після смерті або вбивства батька, або чоловіка, - а в результаті драматичної і часто довгої боротьби проти диктаторського або військового режиму «узурпатора». Корасон Акіно та Беназір Бхутто перемоги в цій боротьбі, але перемога дісталася ціною важких особистих втрат, всі вони пройшли через тюремне ув'язнення, заслання, замаху на їхнє життя. Усі вони переживали не самотні замаху на своє життя, а Беназір Бхутто трагічно стала жертвою політичних вбивств. Право успадкування, як можна побачити, визначалося найближчою спорідненістю з покійним патріархом. Перемога такої спадкоємиці в боротьбі за владу сприймалася народом як заслужена кара "узурпаторам", відновлення втраченої справедливості, глобальне торжество добра над злом. Як демонструє історія, смерть політика - не приватна справа, а якийсь важливий етап його діяльності, який може виявитися більш-менш успішним і впливати

на майбутні покоління. Права була Індіра Ганді, коли сказала: "Мученицька смерть – це не кінець, а початок" [34, с.2].

Тому народна любов до спадкоємиць тих батьків-засновників, чия смерть сприймалася як подвиг або жертва, хто героїчно поліг у боротьбі за національну незалежність, або демократичні перетворення, виявлялася особливо пристрасною. ореол мученицької смерті поширювався і на вдов і дочок: коли хвиля протест-них рухів, викликаних вбивствами лідерів-чоловіків, підносила їх на політичний п'єдестал, вони отримували необмежений кредит народної довіри. Це явище перенесення харизматичного ореолу на жінку-спадкоємицю також відноситься до закономірностей жіночої влади в Південно-Східній Азії. Цікавим є те, що перехід влади від "мученика" і "героя" до нащадка або найближчого родича ставав законом, що діє як для спадкоємиць-жінок, так і для спадкоємців-чоловіків.

1.4. Жіноче лідерство як символ і стимул оновлення політичної системи

Як вже говорилося, в традиційному суспільстві жіноче політичне лідерство сприймалося як символ, компроміс, здатний примирити інтереси протиборчих політичних сторін і на час заспокоїти народне невдоволення репресіями та обмеженнями прав і свобод, викликаними військовими переворотами, диктаторським режимом, корупційними скандалами чи іншими політичними прорахунками попередників. У цій ролі символу оновлення влади, нехай і чисто декоративного, і зміцнення національної єдності жінка-лідер влаштовувала всі політичні сили, від індуських і мусульманських традиціоналістів до військових і цивільних бюрократів, готових на час пробачити їй приналежність до «слабкої» статі.

Чим більше часу проходило після смерті або вбивства "батьків нації", тим міцніше масову свідомість пов'язувало з ними казкові вистави про добру владу, про безкорисливу любов до народу і високу політичну мораль. Дочки і вдови так чи інакше використовували ці народні сподівання, породжені

«колективною несвідомістю». На підступах до заповітного прем'єрського, або президенського посту вони претендували на політичну незаплямованість, готовність до жертв заради народу і навіть свою недосвідченість у справі управління країною представляли як моральну альтернативу суперникам-чоловікам, нібито пропаленим політиканам, схильним до політичного насильства, корупції і особистого збагачення.

На жаль, практично всім жінкам-лідерам Південної Азії, незважаючи на претензії на політичну незаплямованість, довелося пройти через періоди втрати довіри і популярності, дострокову відставку, звинувачення в зловживаннях влади, арешти і судові вироки. Справа не тільки в тому, що в країнах Південно-Східної Азії значно зросла кількість жінок, що займають високі політичні посади і при цьому родинно які пов'язані з «династіями». Жінки-лідери робили спроби поліпшити становище своїх рядових співвітчизниць, хоча і стикалися з опором консервативних кіл, релігійних партій, особливо в мусульманській країні Пакистані. Особливу старанність в цьому виявляла Беназір Бхутто, яка під час свого другого прем'єрського терміну (1993-1996) досягла певних успіхів. Предметом її гордості були 48 тисяч нових шкіл і 100 тисяч жінок, що пройшли спеціальну підготовку і зайнятих в сфері охорони здоров'я і планування сім'ї. Бхутто робила все можливе для соціалізації жінок і розширення спектра їх участі в житті суспільства. Її уряд підписав міжнародну Конвенцію з боротьби з жіночою дискримінацією[29], і створило спеціальні жіночі поліцейські ділянки, щоб жінки, особливо в сільських районах, не боялися звертатися в поліцію з приводу скоєних проти них актів насильства та інших правопорушень. Крім того, при другому уряді Бхутто відкрилися сімейні суди, де жінки-судді розглядали сімейні суперечки, пов'язані з розлученнями і визначенням опіки над дітьми. Вперше в історії Пакистану в 1994-1995 рр. жінки Халіда Рашид Хан і Маджида Різві стали членами Верховних судів Пешавара і Синда [32, с.176].

Окремі соціальні програми Бхутто вдалося втілити в життя: наприклад, до середини 1990-х років в Пакистані був викоренений (хоча і тимчасово) поліомієліт, яким раніше хворіла кожна п'ята дитина в країні. Бхутто сама показала приклад пакистанцям, продемонструвавши по телебаченню, як лікарі вакцинують від поліомієліту її маленьку дочку Асифу. За заслуги в сфері охорони національного здоров'я Всесвітня організація охорони здоров'я нагородила Бхутто золотою медаллю. Неоціненний внесок внесла Корасон Акіно: в країні була прийнята нова конституція, здійснені ліберальні економічні реформи. Але все, що Акіно обіцяла в політичній сфері, було виконано, і досягнення революції 1986 року ревізії не піддалися. При ній була прийнята нова конституція, що відновила незалежність трьох гілок влади і гарантувала основні громадянські і політичні свободи. Уособлення національного примирення – є головною заслугою Корасон Акіно. І всі ці події не є випадковістю або збігом подій - це закономірна і заслужена нагорода, яка увінчала десятиліття боротьби жінок - політичних лідерів Південно-Східної Азії.

Існуючі дослідження показують, що жінки з більшою ймовірністю, ніж чоловіки, представляють інтереси жінок, наприклад, в галузі освіти, охорони здоров'я та відпусток за сімейними обставинами. Наприклад, жінки-законодавці частіше, ніж чоловіки, приймають політику відпусток за сімейними обставинами. Таке матеріальне уявлення також відбувається не завжди. Жінки з більшою ймовірністю будуть представляти інтереси жінок після переобрання. Чи представляють азіатські жінки інтереси інших азіатських жінок? Знову ж таки, через регіональних відмінностей результати також різняться.

Однак, беручи до уваги членство в партії, жінки з прогресивних партій з більшою ймовірністю будуть активно займатися жіночими проблемами. З іншого боку, положення жінок в азіатській політиці на видному високому рівні ускладнюється. Законодавча ефективність законопроектів, орієнтованих на жінок, залежить від статі і партійної приналежності законодавців.

Законодавці-чоловіки успішні тільки в просуванні законопроектів, які пов'язані з жінками. Чим більше правих партійних законодавців буде в мережі, тим менш імовірно, що законопроекти, орієнтовані на жінок, будуть прийняті. Реальне представництво жінок також часто залежить від інших умов. Наприклад, тематичні дослідження сіл в різних частинах Азії показують, що більш високу якість демократії в поєднанні з фінансовими ресурсами дозволяє жінкам добитися істотного представництва.

Чим ще жінки можуть отримати вигоду від жіночого представництва, крім жінок, що представляють їх інтереси. Як правило, з'ясовується, що жінки-політичні лідери сприяють зміцненню політичної довіри жінок, їх залучення, участі та розширення прав і можливостей.

Хоча на перший погляд жіноче лідерство прогресивно, азійські країни повинні домогтися значних успіхів, щоб скористатися численними перевагами товариств, очолюваних жінками. Великі політичні дослідження показали, що жінки, що займають керівні посади, приносять користь не тільки жінкам і дівчаткам, але і суспільству в цілому. Жінки-лідери з більшою ймовірністю досягнуть успіху на переговорах, знайшовши точки дотику, вони з більшою ймовірністю будуть відстоювати політику, яка підтримує освіту і здоров'я, а їх включення в політичне керівництво має прямий вплив на стабільність своєї країни і регіону. Однак якщо подивитися на шляхи і спадщину цих жінок, які перебувають при владі в Азії, дані свідчать про те, що ці переваги не реалізуються в тій же мірі, коли жінки приходять до влади за допомогою своїх політичних предків.

РОЗДІЛ II. Корасон Акіно – перша жінка президент Філіппін

2.1. Політика та шлях до влади першої жінки президента в Азії

Корасон Акіно - перша жінка, яка зійшла на пост президента не тільки в історії Філіппін, а і усієї Азії, була обрана після усунення Фердинанда Маркоса через звинувачень у злочинних діях. Саме вона спромоглась зародити початки демократії, незважаючи на патріархальні установи Філіппін, вузький елітний клас та репресії щодо жінок та інші соціальні зміни, такі як родинні зв'язки, католицька церква, контекст корупції та стать, і символізм який дозволяє жінкам вийти на політичну арену, в якій переважають чоловіки.

Її чоловік філіппінський опозиційний активіст Бенігно (Ніной) Акіно був убитий на асфальті в аеропорту Маніли 21 серпня 1983 року, через кілька хвилин після повернення в країну, щоб кинути виклик правлінню довгострокового президента Фердинанда Маркоса. Це також був день, коли Корасон Акіно перестала бути, за її словами, «просто домогосподаркою» [13, с.32]. Жінка, яка колись задовольнялася тим, що опинилася в тіні "Ніноя", стала натомість лідером демократичного руху на Філіппінах, зайнявши пост президента 25 лютого 1986 року і стала натхненням для інших людей у всьому світі, які борються проти тиранії.

Акіно відзначається тим, що вона перша жінка-президент у всій Азії, а не лише на Філіппінах. Вона піднялася до своїх політичних висот із несподіваного та трагічного початку. Самовизначена «звичайна домогосподарка», Акіно походила із заможної родини і мала перевагу в галузі освіти в США. Навчалася в Академії Равенхілл у Філадельфії, в монастирській школі. У 1953 році вона закінчила бакалаврат мистецтв французької мови та математики. Після знайомства зі своїм чоловіком Бенігно Акіно-молодшим, політичним діячем, провела наступну частину свого життя виховуючи своїх дітей та підтримуючи його у політичній кар'єрі. Все це було під час самодержавного президентства Маркоса. Чоловік Акіно

виступив проти правління Маркоса і був убитий. Після цього Акіно вийшла у центр уваги і балотувалася в кандидати на пост президента на позачергових виборах. Після деяких суперечок вона стала новим президентом, а Маркос був засланий. Вона була президентом з 1986 по 1992 рік.

Під час президентства Корі відбулося відновлення демократичних інститутів на Філіппінах - нова конституція [7], яка обмежувала повноваження президента, та знову наголошувала на громадянських свободах. Але її президентство також страждало від спроб державного перевороту з боку військовослужбовців Філіппін. Звичайно, є деякі, хто сумнівається, наскільки успішною була Акіно в реалізації своїх цілей під час її президентства, оскільки вона надто легковажно ставилася до деяких проблем. Інші могли б сказати, що вона була віддана нації в бурхливі часи і робила все, що могла. Інші могли б сказати, що саме такою, якою вона була, - серйозним і безсоромним «материнським президентом» - є причина того, що в даний час багато філіппінців, американок та азіатів оплакують її смерть. Вона навчила філіппінців, що є сила в тому, щоб бути жінкою, бути мамою і найголовніше - бути співчутливим і дбайливим не лише до тих, хто має вплив, але й до знедолених. Вона підняла Філіппіни на міжнародну арену і показала світові, що її країна здатна до демократії.

Тому будучи звичайною домогосподаркою, багато хто задається питанням: як і що допомогло Акіно перемогти на виборах та стати першою жінкою президентом у Азії. Відповідаючи на це питання варто назвати декілька складових що сприяло її перемозі: - це сімейні зв'язки, релігія, підтримка з боку церкви, а також, що не дивно культура.

Як сімейні зв'язки впливають на піднесення та формування авторитету зазначалось у попередньому розділі. Тому розглянемо підтримку з боку церкви. Оскільки крім сімейних зв'язків, вчені вважають, що без підтримки католицької церкви жінка не мала б успіху. Незважаючи на те, що політична структура Філіппін створена за зразком американської системи, політична

культура Філіппін сягає своїм корінням в олігархічну систему, створену під час іспанського колоніалізму.

Оскільки католицька церква - це установа, в якій переважають чоловіки, є розумним поставити питання, чому церква мобілізувала виборців для підтримки кандидата-жінки. Хоча участь католицької церкви пояснює розвиток підтримки кандидатів, вона не може пояснити, чому цей кандидат був жінкою. Концепція католицької церкви про те, що жінка морально перевершує чоловіка, можливо пояснює підтримку церквою жінок-кандидатів у рухах проти корупції.

Культура також відіграє певну роль у визначенні того, як еліти та виборці вибрати свого кандидата. Одним із елементів філіппінської культури, який може пояснити, чому люди обирають жінку-кандидату, є символічна роль жінки у філіппінському суспільстві. Починаючи з колоніальної ери, жінок вчили пристосовуватися до поведінки своєї ідеальної матері, Діви Марії, на якій побудований «культ жіночої духовної переваги, що вчить, що жінки божественні, морально перевершені і духовно сильніші за чоловіків». Жінки-лідери, які сприймають католицьку віру, представляють позитивний образ у суспільстві та відрізняються чистотою. Акіно посилялася на цю культурну віру в моральну роль жінок, щоб узаконити вступ на державні посади в час політичних потрясінь.

Поки сімейні зв'язки та католицька церква відіграють роль у визначенні результатів цих президентських виборів, культурна побудова жінок як «мадонни» дозволила обрати Акіно першою жінкою президентом Філіппін. Філіппінська культура заохочує виборців вважати жінок менш схильними до корупції, ніж чоловіки. Це означає, що в часи політичної корупції жінки, які прагнуть до вищої посади, мають перевагу перед політиками чоловічої статі.

Корасон Акіно була дружиною Бенігно «Ніноя» Акіно, кандидата, який виступив проти Фердинанда Маркоса і викрив його корупцію. Оскільки Маркос продемонстрував зловживання владою, маніпулюючи своїми людьми для вбивства Ніноя Акіно. Як вдова, Корасон Акіно закликала брати участь у

виборах проти Маркоса. Політична партія її чоловіка була впевнена, що Корі Акіно – найкраща кандидатура для перемоги над Маркосом на виборах 1986 року. Її не лише сприймали як жертву корупції Маркоса, але «майже як Мадонну, святу на відміну від хитрого, корумпованого Маркоса» [52, с.24].

Поворотним пунктом приходу до влади Корасон Акіно стало залучення Римсько-католицької церкви до боротьби з корупцією. Церква є важливим активом для жінок-виборців. Корумповане керівництво Фердинанда Маркоса посилювало підтримку кандидатури Акіно. Корі була незвичайним кандидатом: політично неосвічена жінка, яка ризикнула конкурувати з корумпованим лідером, який вбив її чоловіка. Двадцятирічне панування корупції Фердинанда Маркоса підштовхнуло людей вимагати нової форми керівництва. Накопичення багатства першої сім'ї, маніпуляції Маркосом з армією та посилення економічної нерівності між багатими та бідними виявили маніпулятивну силу Маркоса та його «аморальне управління».

У той же час жінки стали більше брати участь у політичному процесі після того, як велика кількість жінок була завербована для роботи за межами свого будинку через виробничі та текстильні концерни. Жінки отримували зарплату нижче мінімальної заробітної плати і працювали в шкідливих умовах. У відповідь на зростаюче насильство над жінками радикальні групи жінок організувались проти диктатури Маркоса. Як берегині моралі, ці жінки боролись за мир, справедливість і демократію. Можливо, цим пояснюється почуття обов'язку Акіно балотуватися проти Маркоса, а також підйом феміністичного руху, який підтримав її кандидатуру.

Це показує, що сприйняття корупції впливає на уподобання кандидатів філіппінських виборців. Незважаючи на те, що Корі звинуватили в тому, що вона неосвічена домогосподарка, оскільки її опонент дав їй цей образ, тому її масова підтримка і працювала проти опонента. Риторика передвиборної кампанії Акіно наголосило на її відмінності від опонента-чоловіка: «Я визнаю, що я не маю досвіду в обмані, крадіжці, брехні чи вбивстві

політичних опонентів»[54]. ЗМІ зобразили її як домогосподарку, вдову політичного лідера та релігійну жінку, припускаючи, що Акіно була не просто "чистою людиною", а мала непохитний "імунітет" до корупції.

2.2. Модель лідерства як фактор політики президента Філіппін – Корасон Акіно

У лютому 1986 року Корасон Акіно стала першою жінкою президентом Філіппін в історії Азії. Відома філіппінцям просто як «Корі», вона зайняла пост президента після повалення Фердинанда Маркоса, диктатора країни, котрий був при владі протягом чотирнадцяти років. Так звана революція народної влади, чотириденне повстання військових і цивільних осіб, відоме своїм ненасильством, змусило Маркоса бігти в вигнання і призвело до відновлення конституційної демократії на Філіппінах. Тому варто розглянути низку питань, які включають у себе наступне: що саме та які якості допомогли звичайній домогосподарці перетворитись у рішучого лідера своєї країни, та перемогти на президенських виборах.

Оскільки для Корі Акіно її материнська харизма визначається тим, що філіппінці сприймають її як сильну материнську фігуру. Мета її харизми, що полягає в тому, що вона виходить зі сприйняття того, що лідер захищає своїх послідовників і піклується про них, і що харизма виникає з сили, вимогливості, прихильності і бачення лідера - це все стосовно так званої материнської харизми Корасон Акіно, оскільки на меті у неї було піклування своєї країни та народу.

Політична кар'єра Корі Акіно почалася, коли її чоловік, лідер опозиції Бенігно Акіно, був убитий після повернення на Філіппіни в 1983 році після трьох років добровільного вигнання в Сполучених Штатах. Колишній сенатор, Ніной був основним противником авторитарного правління Маркоса і був посаджений у в'язницю в 1972 році, коли останній оголосив військовий стан. Вбивство Ніноя змусило Корі і її дітей повернутися в країну. Перше, що побачили філіппінці, було зображенням вдови, що тішить дітей «мученика».

Скорбота Корі своєму чоловікові під час похорону, на яких були присутні близько двох мільйонів чоловік, зробило її головною фігурою в країні. Вже тоді вона демонструвала свою материнську харизму – втішаючи людей, дякуючи народові за їх «прояв любові, поваги і схилення перед її померлим чоловіком Ніноєм», даючи їм надію, кажучи їм, що їх підтримка означає, що «Ніной не помер марно», і проектувати силу, заявляючи, що «це те, чого Ніной очікував від нас» [52, с.13]. У той час як смерть Ніноя видала потужну фігуру Маркоса, повернення Корі створило ще одну фігуру в Філіппінах - нового кандидата жінку на пост президента країни - Корасон Акіно. І вже на президентських виборах 1986 року Корі зміцнила сприйняття філіппінцями її материнської харизми.

За кордоном вона була представлена американським спостерігачам як домогосподарка, «яка очистить країну, використовуючи домашні навички ощадливості, ефективності та компетентності» [53]. Незважаючи на її аристократичне коріння і попередню причетність до активності проти Маркоса, преса використовувала «ретельно прорахований» образ домогосподарки, щоб побудувати Акіно як «альтернативу звичайній політиці». Будучи жінкою-новачком в політиці, Акіно була представлена як та, що «дійсно чинить опір кандидату», яка ненавиділа жорстокість філіппінської політики. Такі «гендерні ідеологічні рамки» важливі через традиційну роль філіппінських жінок як «захисників моралі». Подання Акіно як материнського «світла», що направляє боротьбу проти Маркоса, мало вирішальне значення. Материнська харизма також спонукає лідера приносити жертви заради своїх послідовників. Кандидатура Корі Акіно була представлена як жертва материнського лідера, щоб вона могла забезпечити краще майбутнє для філіппінського народу. Як зазначає Басс, «особисте життя Акіно стало другорядною частиною, вона повністю присвятила себе країні» [53, с.19]. Це тривало і під час президентства Акіно, оскільки вона вважала себе повністю прихильною захисту нещодавно відновленої демократії від послідовних спроб державного перевороту. Як стверджувалося

раніше, материнська харизма, як і харизма лідера, вимагає демонстрацію сили і вимогливості.

Материнська харизма Корі зберігалася протягом всього її пост президентського життя. Оскільки кожен з її наступників або намагався внести поправки в її заповітну Конституцію 1987 року [7], або був втягнутий в політичну кризу, Акіно представлялася національним матріархом, яка вийшла з приватного життя, щоб використовувати свій статус «матері філіппінської свободи», щоб переконати своїх наступників і закликати філіппінців зберегти свою демократію.

Оскільки для героїзму необхідно «сильне і могутнє керівництво», герой повинен бути «впевнений у своїй компетентності». Відомо, що перед балотуванням Акіно сказала: «Що взагалі я знаю про те, щоб бути президентом?» [54, с.21]. Її кампанія була спрямована на те, щоб виправити це, представивши Корі лідером, що володіє «компетентністю, стійкістю і здатністю перемогти». Вони переконали її явно протиставити себе Маркосу, несучи «політичну перевагу в релігійну кампанію».

Оскільки сприйняття героїчної харизми посилюється, коли лідера порівнюють з її попередниками, уявлення Акіно як антитези Маркоса було життєво важливим. Таким чином, проблема компетентності мала неприємні наслідки для Маркоса, оскільки Корі відкинула питання, пов'язані з її кваліфікацією, підштовхнувши її до морального авторитету, стверджуючи, що, хоча у Маркоса було більше досвіду, ніж у неї, але у Корі не було досвіду вбивств, корупції і фаворитизму, які принесли цій країні в безодню» [54, с.23].

Спонукаючи філіппінців розглядати Акіно яка «викупила» Філіппіни з гріхів Маркоса, лише посилювали її. Героїчна харизма також виникає, коли лідер розглядається як пастир, який «бореться за своє стадо і захищає його від небезпек». Для Акіно це була її передбачувана готовність захистити свій народ від зловживань Маркоса. В одній зі своїх передвиборних промов Акіно заявила, що вона «готова віддати своє життя за країну» [54, с. 23]. Як

президент Акіно підкреслила цей захисний аспект своєї героїчної харизми. У своєму зверненні під час спроби державного перевороту в грудні 1989 року, найкривавішою за час її президентства, Акіно назвала повстанців «віроломними трусами», які зрадили філіппінську демократію, і заявила, що вона дає їм два вибори: здатися або померти, таким чином намагається згуртувати філіппінців на її сторону. Це стосується і її пост президентської активності.

Коли громадськість розуміє, що переживає період, який характеризується психічним, фізичним, економічним, етичним, релігійним або політичним невдоволенням, вони приписують харизму рятівника харизмі людини - лідер, який, на їхню думку, позбавить їх від кризи. Це основа архетипу місіонерського харизматичного лідерства. Місіонерська харизма Акіно в основному формувалася після виборів 1986 року.

Корі була представлена як людина, схожа на рятівника, який сповістить про демократичне оновлення Філіппін. Вона була «вибором людей, та, для кого вони сподівалися на краще майбутнє». Це було підкреслено в гаслі її кампанії - «Tánging Pag-Asa Ng Bayán» («Єдина надія нації»). Дійсно, місіонерська харизма вимагає від лідера «здатності впливати на великі маси послідовників і забезпечувати їх підтримку нових ідей». Повідомлення про передвиборні мітинги Акіно мали біблійний підтекст - це було описано як «політичне диво» [13, с.28], коли Акіно, «голос якого часом був не більше ніж крик, зібрав сотні тисяч».

Віра зіграла вирішальну роль у формуванні місіонерської харизми Корі Акіно. Філіппінці вважали її релігійну віру щирою. Акіно була набожною католичкою і отримала величезну підтримку з боку могутнього католицького духовенства. У своїх передвиборних виступах Акіно зобразила себе Мойсеєм, що звільняє ізраїльтян від «жорстокого фараона», вимагаючи, щоб Маркос «відпустив наш народ» [13, с. 35].

Четвертий архетип, - це велична харизма, яка проявляється в героїчній боротьбі, яку можна виявити в історії життя лідера, особливо в його ролі в

«низці битв, які вже мали місце до нього». Під час виборів 1986 року аристократичне походження Акіно було применшене її кампанією, і її статус як вдови замученого прихильника демократії був підкреслений. Вона усвідомлювала, що це зміцнило її позицію наступника чоловіка в боротьбі з Маркосом, заявивши: «Можливо, я не найстрашніша жертва, але я найвідоміша»[12, с.45]. Страждання, які вона і Ніной пережили, досягнувши вищої точки в трагедії вбивства Ніноя, були сприйняті філіппінцями як відображення страждань їх країни при Маркосі.

Назвавши Акіно «Жінкою року» 1986 року, журнал Time [27] також представив Акіно як лідера, в якій «сили корупції і спокути» боролися в «ідеальній симетрії». Більш того, велична харизма проявляється, коли лідер розглядається як уособлення долі. У своїй промові перед Конгресом США в 1986 році Акіно проголосила, що через три роки після того, як вона покинула країну «в горі», щоб поховати Ніною, вона тріумфально повернулася «як президент вільного народу» [4].

Метою цього розділу було показати, як харизматичне лідерство Корі Акіно було соціально сконструйоване. Можна підтвердити брак академічної літератури по цій темі і, що більш важливо, брак досліджень харизматичного лідерства жінок-політичних лідерів. Але, використовуючи типологію харизматичного лідерства, можна встановити, що в новинах, книгах і промовах, виголошених самим Акіно, її харизма будувалася на цих чотирьох архетипах протягом усього її суспільного життя.

А материнська харизма Акіно виникала з сприйняття, що вона була материнським лідером боротьби проти Маркоса і подальшим хранителем філіппінської демократії; її героїчна харизма виникла з усвідомлення того, що вона - повна протилежність Маркосу і буде захищати свій народ за всяку ціну; її місіонерська харизма виникла з усвідомлення того, що вона була натхненним Богом вибором філіппінського народу і його моральним компасом; і її велична харизма виникла з усвідомлення того, що вона була переможним лідером казкової революції, якій судилося стати президентом

Філіппін. Нарешті, прийняття соціальної конструкції харизми означає також визнання того, що вона може «тривати ще довго після смерті лідера».

Смерть Акіно в 2009 році від раку викликала вилив національного трауру, а на її похоронах, на яких були присутні сотні тисяч філіппінців, викликали образи гігантської похоронної процесії Ніноя в 1983 році. Подібно до того, як вважалося, що Корі замінила свого чоловіка в боротьбі з Маркосом. диктатури, їх син, тодішній сенатор Бенігно Акіно III, успадкував відданість своїх батьків демократичним цінностям.

Чотири архетипи харизми, приписувані Корі Акіно, можливо, також приписали її синові, обрання якого президентом залишається найяскравішим виявом триваючого соціального будівництва харизматичного лідерства Акіно після її смерті. Дійсно, «магія Корі» або, точніше, її сприйняття, все ще є силою, з якою потрібно рахуватися в політиці Філіппін.

2.3. «Мати» філіппінської демократії

Президент Корасон Акіно успадкувала країну, яка була збанкрутована та збідніла, а після двадцяти років диктатури її державні установи були зруйновані та зіпсовані. Вона взяла владу в радісному настрої дикого ентузіазму та величезних сподівань на майбутнє. Навіть серед її союзників, які приєдналися до неї, щоб перемогти Маркоса, багато хто сумнівався, чи мала проста господиня тримати політичну хватку для величезного завдання національної відбудови, з якою стикалася її адміністрація.

Акіно негайно відновила основні громадянські свободи слова, свободи зібрань та вільної преси. Вона звільнила більшість чинних губернаторів провінцій та мерів, відданих Маркосу, і замінила їх своїми людьми. Так само у збройних силах вона звільнила більшу частину генерального штабу.

Нова конституція була ратифікована референдумом у лютому 1987 року [7]. Її нова конституція замінила Національні збори двопалатним законодавчим органом і обмежила президента на один шестирічний термін перебування на посаді. Тим не менше, принаймні для своїх критиків, Акіно

виявила небажання вирішувати основні економічні та соціальні проблеми, що розділяли філіппінське суспільство. Члени реформованого руху збройних сил провели шість спроб державного перевороту проти уряду Акіно між 1987 і 1989 роками. Дивно, але це були ті самі люди, які ризикували життям, щоб поставити Акіно на посаду, і які повстали проти неї через компроміси з повстанцями та повільний темп обіцяних соціальних реформ. Президент Акіно працювала над відновленням конституційної стабільності на Філіппінах.

Незалежно від неї Корасон Акіно заслуговує на повну заслугу відновлення демократичного процесу на Філіппінах. Напевно, нереально вважати, що Акіно могла зробити щось більше. Її політична та соціальна спадщина - яка включала диктатуру, корупцію, бідність, слабкі інституції та майже громадянську війну - була занадто важкою. Більше того, її влада полягала в її моральній силі та беззаперечній особистій цілісності: за її спиною не було ні армії, ні політичної партії, ні офіційної організації. У будь-якому випадку, її кампанія та перемога зробили її проекційним екраном для надій цілої країни, і вона не могла виконати їх усіх.

Корі Акіно не була провидцем чи соціальним реформатором. Вона була «феноменальним продуктом свого часу та місця». Вона належала до однієї з найбільших землевласницьких сімей на Філіппінах, була відданою віруючою в католицькій вірі і вірила, що їй судилося відновити демократію такою, якою вона її знала: елітарну демократію політичних сімей та заступництво в стилі 1960-х років. Але політичні обставини того часу означали, що вона стала носієм демократії з більшою участю. Під час свого президентства Акіно визнала ключову роль неурядових організацій і брала активну участь у них під час виходу на пенсію.

У тому, що вона назвала своїм найбільшим досягненням, - це те, що Акіно головувала у вільних виборах, призначивши незалежну судову владу, заохочувала вільну пресу та відновивши інші демократичні інститути, зруйновані Маркосом під час його 20-річного авторитарного правління.

Вона покинула свою посаду в 1992 році, але залишалася політично активною, доки не зазнала хвороби, приєднавшись до мітингів протесту, вимагаючи відставки Арройо за нібито фальсифікацію виборів та корупцію. Це зобов'язання виявило стійку силу характеру, яку Маркос, повстанці-полковники і навіть часом філіппінський народ недооцінював. Після закінчення президентського терміну вона успішно захистила конституцію, яку вона запровадила в лютому 1987 р. - ратифікована більшістю 80% на референдумі - проти спроб внести до неї зміни. Вона навіть успішно очолила друге повстання народної влади в 2001 році проти колишнього президента Джозефа Естради, якого в 2007 році засудили за корупцію.

Смілива жінка, яка виявилася неохочим лідером під час національної кризи, Акіно залишила неоднозначну спадщину в якості президента. Вона з'явилася збентеженою низкою стихійних лих, які включали смертельний землетрус, одне з найгірших вивержень вулкана на горі в столітті, повені, тайфуни та посуха. Акіно також виявилася невмілим та нерішучим лідером у політичній культурі в країні з високим тиском та нестабільною ситуацією. Остерігаючись надто великої влади, як Маркос, вона залишила аграрну реформу новообраному конгресу, в якому домінували багаті землевласники, і, отже, мало землі змінило власність у феодалській сільській місцевості.

І до кінця свого терміну, бурхливі переговори щодо майбутнього, призвели до різкого спаду у відносинах Філіппін із США, головним торговим партнером та союзником. Жінка, яку в 1987 році назвали жінкою року журналу Time і яка здобула бурхливі овації на спільній сесії Конгресу США, втратила значну частину глобальної доброї поваги, яка супроводжувала її прихід до влади. «Хоча це було відновлення демократії, [влада людей] не було відновленням доброго уряду», - писав Хоакін Бернас, колишній радник Акіно, наприкінці свого терміну [73]. "Ми зрозуміли, що набагато простіше встановити зовнішні атрибути демократії, ніж змусити її працювати на задоволення наших людей" [73].

Дехто з істориків стверджує, що Корасон, здавалося, не любила свою роботу, і, зрештою, буквально рахувала дні, поки вона не пішла з посади. Але вона виконала ключову обіцянку: вона пережила свій термін і очолила першу за 26 років мирну передачу влади в бурхливій країні. Вона керувала відновленням демократії в Філіппінах. Але її назавжди запам'ятають як керівницю боротьби з диктатурою.

У своєму останньому зверненні до держави в липні 1991 року Акіно, здавалося, говорила більше про свої невдачі, ніж про свої успіхи. «Бог знає, ми допустили помилки», - сказала вона. «Я сподіваюся, що історія мене засудить. . . вигідно. . . тому що, тільки Бог є моїм свідком, я чесно зробила все, що могла " [37, с. 32].

Навіть після смерті, скоріше за все, Корі Акіно залишаються символом надій філіппінців. Після закінчення періоду трауру її остаточна політична спадщина буде обговорюватись та продовжуватись. Але є одне, з чим можуть погодитися її співвітчизники: у 1986 році вона показала філіппінцям, що вони здатні на велич, і, отже, це може бути знову.

Дійсно, є багато політичних невдач та недоробок з боку Акіно та її уряду, можливо, Корі Акіно не зробила якихось колосальних внесків за для майбутнього своєї країни. Але головна цінність її президентства – це зародження демократичних цінностей та віра народу у більше. Їй вдалось мирно передати посаду президента своєму наступнику, в наслідок чесних демократичних виборів. Також заслуга Корі полягає у тому, що вона проклала шлях у політику іншим жінкам на Філіппінах, (про це свідчать графіки у додатку А). Так Акіно, не зробила якісь фантастичні політичні дії, її цінність полягає у більш глибокому психологічному сенсі.

РОЗДІЛ III «Беназир Бхутто перша жінка глава уряду в мусульманській країні»

3.1. Процес становлення особистості Беназир Бхутто

Беназир Бхутто - одна з найвідоміших жінок Пакистану. Вона народилася в Карачі в 1953 році в сім'ї Зульфікара Алі Бхутто, який повинен був стати четвертим президентом країни. Багатий поміщицький клан Бхутто має тривалу історію і є одним з найвідоміших в Пакистані. Клан Бхутто здавна володів землями в провінції Сінд і користувався там великим впливом. Особистість Беназир Бхутто була сформована під впливом сім'ї та західної освіти, де політик вперше познайомилася з демократією західного зразка, була свідком багатьох політичних зустрічей і конференцій. Головну роль в становленні особистості Беназир зіграв її батько, видатний політичний діяч Пакистану Зульфікар Алі Бхутто.

Через це акцент на жіночі права цілком природний для Бхутто. Вона зазначає, що сама виховувалася в родині, де вірили в рівність статей і намагалися дати однакову освіту дочкам і синам [11, с.24]. Її з сестрою виховували з тією ж увагою і турботою, як і двох синів. Більш того, батько обрав саме її в якості продовжувача своєї політичної справи. А на певному етапі (після його страти в квітні 1979 року) важливу політичну роль грала її мати Нусрат.

Варто зазначити, що президент і прем'єр-міністр Пакистану (1971-1977) Зульфікар Алі Бхутто був повішений за рішенням суду, прийнятим під тиском узурпував владу генерала Зія уль-Хака. Характерне для сім'ї Бхутто ставлення до своїх дочок, було винятком з правил, особливо для часу її дитинства. І сьогодні дівчаткам в мусульманській сім'ї, як правило, приділяють менше уваги, дають більш скромну освіту і намагаються швидше видати заміж. Бхутто переконана: жінкам в сучасному Пакистані та інших країнах ісламського Сходу необхідно боротися за свої права. З дитинства Беназир Бхутто входила в еліту пакистанського суспільства, так як її батько

Зульфікар Алі Бхутто був вихідцем з багатого поміщицького клану пакистанської провінції Сінд і відомим політиком. Вона народилася 21 червня 1953 року в Карачі [11, с.6]. Ім'я Беназир в перекладі з урду означає «незрівнянна». Будучи першою дитиною, Беназир зайняла в родині особливе місце. Їй було близько восьми років, коли батько офіційно доручив їй «ведення господарства».

Батько Бхутто був людиною з прогресивними поглядами і зміг дати своїм дітям гідну освіту. Привілейоване становище та багатство її сім'ї дозволили Беназир здобувати освіту в Гарвардському та Оксфордському університетах. У 1973 році вона здобула ступінь бакалавра з міжнародної політики, а через чотири роки – ступінь магістра з міжнародного права та дипломатії. Вона не залишилась у Великобританії і повернулася до Пакистану після отримання диплому. Отримання знань в Сполучених Штатах Америки і Великобританії сприяло розширенню інтелектуальних знань Беназир, формуванню у неї демократичних переконань і смаку до громадської діяльності.

Незважаючи на постійну зайнятість, батько Бхутто уважно стежив за вихованням дочки і заповнював недолік особистого спілкування, звертаючись до неї в листах. Він писав «я знаю, що ти багато читаєш, але ти мусиш читати більше художньої літератури та книг з історії. Всі необхідні книги у тебе під рукою. Почитай про Наполеона Бонапарта - самому різнобічному людині нового часу. Читай про американську революцію і про Авраама Лінкольна. Прочитай "Десять днів, які потрясли світ" Джона Ріда. Читай про Бісмарка і Леніна, Ататюрке і Мао Цзедуна. Вивчи історію Індії з найдавніших часів. Головну увагу приділи історії ісламу» [11, с.34].

Ще під час навчання Беназир супроводжувала батька в дипломатичних поїздках, долучаючись до політичного життя. Живучи в Гарварді, Беназир разом з ним взяла участь в індо-пакистанських переговорах в індійському місті Симла. Повернувшись в Пакистан після навчання, вона стала безпосередньо працювати з батьком.

Величезну роль у формуванні Беназир Бхутто як політика зіграв військовий переворот 1977, який колосально змінив ситуацію в країні і в родині Бхутто. В результаті перевороту З.А. Бхутто був арештований. Спілкування з ним в тюремній камері під час їх зустрічей зміцнило рішення Беназир зайнятися політикою. Тепер дочка отримувала від батька чіткі інструкції для подальших дій. В той період Беназир доводилося займатися громадськими справами. Вона брала активну участь в кампанії Пакистанської народної партії по звільненню батька, влаштовувала зустрічі з журналістами, відвідувала провінції країни, виступала перед громадськістю. Також під час проведення виборчої кампанії Беназир Бхутто піддавалася арештам. Страта батька в 1979 році привела Беназир Бхутто в стан супротивників диктатури. З цього моменту почалася самостійна політична діяльність майбутнього прем'єр-міністра Пакистану Беназир Бхутто. Національна та релігійна ідентичність Бхутто не підлягала сумніву - вона завжди усвідомлювала себе пакистанкою і мусульманкою. Що стосується культурної ідентичності, Бхутто належала до "двох світів": парадигми рідної культури вона, природно, засвоїла від народження, але завдяки освіті і рокам життя в США і Великобританії легко орієнтувалася в сенсах і кодах західної культури. Зокрема, будучи переконаною прихильницею модернізації і демократії і використовуючи англійську мову в якості першої, "рідної", вона могла ідентифікувати себе з Заходом хоча б в ідейному і мовному відношенні.

Також після випуску вона прослухала поглиблений річний курс з міжнародного права і дипломатії [42, с.223]. До кінця навчання в Оксфорді Беназир, яка мріяла про дипломатичну службу, володіла необхідними знаннями і практичними навичками в цій галузі. Ще навчаючись в Гарварді, Беназир разом з батьком прийняла участь в індо-пакистанських переговорах в індійському місті Симла. Переговори, що відбулися там між Індірою Ганді і З.А. Бхутто, призвели до справжнього зрушення у взаєминах країн-сусідів [10, с.88].

Саме тоді індійська преса приділила багато уваги дочці пакистанського керівника, до того моменту нічим особливим себе не проявив. Можливо, Беназір своєю присутністю розряджала серйозну атмосферу. «Я символізувала нове покоління, - пізніше вона напише в своїй автобіографії «Дочка Сходу». - Я була вільна від комплексів і забобонів, які відштовхнули індійців і пакистанців один від одного в розпал кривавого розділу (колишньої Британської Індії) [10, с.90]. Ймовірно, люди сподівалися, що це покоління зуміє побороти ворожість, вже обернулася трьома війнами, і, подолавши гірку спадщину наших батьків і дідів, буде жити в мирі і дружбі ».Через 16 років нові глави урядів Індії та Пакистану – Раджив Ганді і Беназір Бхутто - будуть вести переговори на зустрічі в Ісламабаді про подальший розвиток принципів, закладених їх батьками Симлі.

Але так було не завжди, в 1977 році наступив важкий період в житті сім'ї Бхутто, і для Пакистану, що стояв на порозі чергової загальнонаціональної кризи. 5 липня 1977 року начальник штабу сухопутних військ генерал М. Зія-уль-Хак здійснив операцію під кодовою назвою «Чесна гра» - ввів в Пакистані військовий стан та відсторонив від влади уряд З. А. Бхутто. З моменту вчинення військового перевороту батько Бхутто перебував під арештом. Його арешт сприяв політичному становленню Беназір. Це і є відправною точкою у її свідомості. Вона не побоялась та брала активну участь в кампанії Пакистанської народної партії по звільненню батька. Вона влаштовувала різні зустрічі з журналістами, відвідувала провінції, країни, виступала перед народом, який був наляканий сталим військовим режимом в країні. Вона робила усе можливе, аби допомогти батькові.

Через півтора місяці після введення воєнного стану Беназір отримала перше офіційне попередження в письмовій формі від генерала Зії. У ньому містилося застереження від заняття політикою. Вперше Беназір Бхутто заарештували 29 вересня 1977 року до указу генерала Зія-уль-Хака під час виборчої кампанії. На наступний день, після арешту Беназір, військовий диктатор оголосив по телебаченню про скасування виборів. А вже 24 жовтня

1977 року батько Беназір був притягнутий до суду, визнаний винним і засуджений до смертної кари.

У перші місяці 1978 року Беназір Бхутто постійно арештовували. У моменти знаходження на волі вона відвідувала сім'ї заарештованих прихильників партії. Під час відвідин батька Беназір отримувала від нього чіткі інструкції для подальших дій. Пізніше Беназір Бхутто напише, що в день арешту батька їй довелося різко подорослішати [11, с.37]. Але те, що сталося далі Беназір ніяк не могла очікувати, оскільки практично весь світ став на захист колишнього прем'єр-міністра Пакистану. Радянський керівник Л.І.Брежнєв і англійська прем'єр-міністр Джеймс Каллаген направили особисті прохання. Президент Лівії Муамар Каддафі, уряд Ірану, Туреччинни заявили, що готові надати притулок З.А. Бхутто. З проханням помилувати Бхутто до військового верховного суду Пакистану звернулися Міжнародна комісія юристів, прем'єр-міністр Швеції, урядів Австралії, Данії, Голландії, Греції, Франції, ФРН. Прохання про помилування направив Зія-уль-Хаку Курт Вальдхайм, Генеральний секретар ООН. Але не звертаючи уваги на протести світової громадськості, вирок був приведений у виконання. 3 квітня 1979 року Зульфікар Алі Бхутто був страчений. У день смерті З.А. Бхутто Беназір Бхутто довелося усвідомити, що її життя і діяльність пов'язана з Пакистаном. Вона свідомо прийняла кермо влади партією її батька і змінила його на посту. Надалі Беназір Бхутто та її родина піддавались систематичним переслідуванням. В кінці 1970-х-початку 1980-х років мати і дочка все частіше перебували в тюремній камері, або під домашнім арештом, ніж на волі. По суті, їм не було надано можливості емігрувати.

З Беназір постійно проводилися бесіди: їй пропонували залишити політику і як наслідок обіцяли швидко звільнити. Після численних прохань ряду авторитетних зарубіжних політиків генерал М. Зія-уль-Хак дозволив їй покинути країну.

Отже, ситуація, що склалася в Пакистані: військовий переворот, арешт і страта батька сприяли вступу Беназір Бхутто на шлях політичної боротьби з

диктаторським режимом генерала Зія-уль-Хака. Як потім пізніше скаже сама Б. Бхутто: «Не я вибирала це життя, життя вибрало мене» [47].

Перебуваючи в еміграції, Беназір Бхутто організувала міжнародну кампанію, щоб привернути увагу світової громадськості до проблем порушення прав людини в Пакистані. Як відома політична фігура Пакистану, звільнена з-під арешту, Беназір могла звернути увагу на непросту ситуацію в Пакистані. Вона сподівалася, що демократичні країни, використовуючи фінансові важелі, зможуть зупинити довільні арешти, утримання людей без пред'явлення звинувачень, страти людей, які були політичними противниками військового режиму. Також Бхутто кілька разів відвідувала США. Її виступи були присвячені порушенню прав людини та боротьбі за відновлення демократії в Пакистані. Однак сталося одне, що допомогло Беназір повернутися додому. У 1988 році президент Зія загинув в авіакатастрофі, не залишивши наступника. Наступні вибори перемогла Народна партія Пакистану. І вже 1 грудня 1988 року Гулям Ісхак Хан призначив Беназір Бхутто прем'єр-міністром Пакистану.

Вперше в сучасній історії Пакистану присягу в якості глави уряду приймала жінка. Отже, мета передвиборної кампанії була досягнута. В ході неї Беназір Бхутто зуміла виразити інтереси практично всіх груп населення. Перемога Беназір Бхутто на виборах багато в чому була пов'язана з її особистісними якостями і вірою пакистанців в неї. Зайнявши важливе місце в політичному житті країни, Беназір з'явилася надією багатьох пакистанців на краще майбутнє. Незважаючи на приналежність до знатного, багатого роду, Беназір Бхутто довелося пройти нелегкий шлях, перш ніж вона стала першою і найсолодшою жінкою прем'єр-міністром не тільки в Пакистані, але й в усій Азії.

3.2. Політична і державна діяльність: від першого до другого прем'єрства

Беназір Бхутто прийшла до влади після одинадцятирічного правління військового режиму. Країна перебувала в складному соціально-політичному

та економічному становищі. Основна маса населення перебувала в тяжкому становищі: піднімалися ціни на продукти харчування, житло, медичне обслуговування, проїзд на транспорті.

Тому вже 2 грудня 1988 року Беназір Бхутто принесла присягу в якості прем'єр-міністра. У залі пролунали гасла «Бхутто живий, Бхутто живий!» [11, с.45]. Народ Пакистану вшанував пам'ять батька Бхутто, надавши довіру його дочці. Завдяки довірі і надіям народу Пакистану на краще майбутнє Беназір стала наймолодшим прем'єр-міністром, обраним в Пакистані. У зверненні до нації Бхутто виступила за введення демократичних свобод в країні, зміцнення і поліпшення відносин з іншими країнами [74, с.45]. Приступаючи до роботи в якості прем'єр-міністра, Беназір Бхутто мала намір зосередити роботу свого кабінету на вирішенні гострих проблем країни і народу, а також прокласти шлях у демократичне майбутнє своєї країни.

Цікавим є те, що згідно аналітичній довідці «Про склад уряду Беназір Бхутто», для зміцнення своїх позицій Бхутто призначила свою матір Нусрат Бхутто на пост старшого міністра, який фактично був заступником глави уряду, хоча конституцією така посада в структурі виконавчої влади Пакистану не була передбачена. Але такий вчинок у майбутньому обернеться лише критикою та негативними наслідками.

В якості основних завдань в області внутрішньої політики уряду країни Бхутто визначила наступні напрямки: забезпечення національної єдності, захист прав громадян країни, відновлення Конституції 1973 року [7], ліквідованої військовим режимом, а також боротьбу з корупцією і наркотиками. У зовнішній політиці - продовження усталеного курсу по відношенню до Афганістану, зміцнення відносин з США, поліпшення зв'язків з СРСР. У соціально-економічній сфері уряд Беназір Бхутто проголосило «Народну програму» - комплекс важливих суспільних робіт, спрямованих на розвиток засобів комунікацій, медичного обслуговування та системи освіти, забезпечення населення питною водою. Висуваючи програму, уряд сподівався прискорити темпи економічного розвитку

Пакистану і хотіли зміцнити своє становище в країні, розширити соціальну базу своєї підтримки.

З приходом до влади цивільний уряд Беназір взяв курс на демократичні перетворення в суспільстві – відмінили надзвичайний стан і розпустили надзвичайну раду. У числі перших були проголошені громадянські права і свободи, з в'язниць були звільнені політичні в'язні, засуджені військовими трибуналами в правління М. Зія-уль-Хака, була гарантована автономія провінцій, були зняті заборони на діяльність молодіжних організацій і неурядових організацій, в тому числі і на дії правозахисних груп, груп захисту прав жінок, було оголошено про відновлення робочих місць осіб, звільнених колишнім режимом. Крім того, уряд Бхутто відновив свободу друку і електронних засобів масової інформації та вперше відкрив опозиції доступ до урядових засобам інформації не врегульовані цензурою. Хоча пізніше уряд був змушений ввести ряд обмежувальних заходів щодо свободи преси.

У соціальній сфері уряд Беназір провів ряд перетворень. Необхідно відзначити, що були досягнуті позитивні результати щодо емансипації жінок в суспільстві. Жінки увійшли в кабінет міністрів Бхутто, вона заснувала міністерство розвитку жінок. В університетах була спеціальна програма навчання для жінок. Для надання позик і стимулювання ділової активності жінок був заснований Банк розвитку жіночого підприємництва. Також було легалізовано участь жінок в міжнародних спортивних змаганнях, вживалися заходи з розвитку жіночого спорту, практично забороненого під час військової диктатури. Вжиті заходи були досить прогресивні для мусульманського суспільства. Кабінет Беназір проводив гнучку і ліберальну політику колишнього режиму щодо іноземного приватного капіталу, забезпечуючи його численними пільгами і стимулюючи його приток в країну.

Незважаючи на те, що адміністрація Пакистану спочатку домоглася певних успіхів, примножити їх не вдалося багато в чому через зазначених обставин - сильних повеней і погіршення умов зовнішньої торгівлі.

Завершення стабілізаційної програми довелося відсунути на більш пізні терміни. Також у той період внутрішньополітична ситуація ускладнювалася сплеском міжетнічних протиріч, які тягли за собою безліч проблем. У сфері зовнішньої політики очевидним було прагнення Беназір щодо поліпшення відносин між США і СРСР для розвитку контактів з обома державами. Для Вашингтона прем'єр-міністр Беназір Бхутто була зручним і надійним партнером, символом демократії, яка перемогла і посилення ролі жінок на Сході.

Обстановка всередині Пакистану загострювалася, внутрішні противники намагалися відсторонити Беназір Бхутто від влади, звинувачуючи її в поширенні наркобізнесу і зростанні злочинності через невирішеність афганської проблеми. Духовенство країни заявляло, що іслам не дозволяє жінці стояти на чолі уряду і виступало проти її демократичної політики. Про серйозність становища Бхутто може свідчити спроба замаху на неї в серпні 1989 року. З огляду на складність політичної обстановки в Пакистані, адміністрація США в серпні 1989 року довела до відома військових керівників Пакистану, що будь-яка спроба змістити уряд приведе до припинення американської допомоги. Важливою стороною у відносинах двох країн була проблема розробки ядерної зброї в Пакистані. Ставлення США до цього питання було досить стриманим. Проблема ядерних розробок Пакистану не чинила серйозного впливу на відносини двох країн.

У відносинах з Москвою змін було мало. Сторони ще не визначилися з позицією щодо один одного. Між ними, як і раніше була проблема Афганістану. Прем'єр-міністр Бхутто усвідомлювала необхідність поліпшення відносин з Радянським Союзом, але далі розвитку контактів в дипломатичній і гуманітарній сферах вона піти не могла.

Оптимістичні очікування в міжнародному плані породив відновився діалог з Індією. Бхутто вирішила продемонструвати наміри встановити більш тісні дружні відносини з Індією. Індія і Пакистан заснували кілька двосторонніх комітетів і підписали першу угоду про ненапад на ядерні

об'єкти один одного. Обнадійливий розвиток пакистано-індійських відносин початок сповільнюватися з другої половини 1989 року, що було пов'язано в першу чергу з нестійкістю внутрішньополітичної ситуації і в Пакистані, і в Індії. Так, напередодні парламентських виборів в Індії, призначених на листопад 1989 року, стали стрімко наростати тертя на конфесійній основі. Мусульманські погроми в Індії викликали відповідну реакцію в Пакистані: мітинги протесту, багатотисячні процесії солідарності з одновітцями в Індії. В кінці 1989 – першій половині 1990 років напруженість у відносинах між Пакистаном і Індією досягла високого ступеня: сторони не раз опинялися на межі збройного конфлікту. У травні-липні 1990 року відбулося кілька зустрічей офіційних представників двох країн на різних, під час яких розглядалося питання про ослаблення військового протистояння Пакистану і Індії і зниженні напруженості з приводу Кашміру.

У зовнішній політиці уряд Бхутто, як і попередні адміністрації, спирався на зв'язок з двома регіональними центрами сили - Китаєм і Північною Кореєю, з одного боку, і мусульманськими країнами, з іншого боку, в першу чергу Саудівською Аравією, ОАЕ, Єгиптом, а також Іраном і Туреччиною. Таким чином, прийшовши до влади, уряд Беназір Бхутто прийнявся проводити демократичні перетворення. Було вживано ряд важливих заходів щодо переходу відвоєнного стану до громадянського. При цьому уряд був обмежен в своїх діях, з одного боку, повноваженнями президента, з іншого, армійською верхівкою.

В області зовнішньої політики Беназір Бхутто прагнула до певної самостійності, про що свідчили кадрові перестановки, вжиті нею. Підтримка відносин з США пояснювалася фінансовою і політичною допомогою, яку надають Пакистану, а також прагненням вирішити афганську проблему з певною вигодою для себе. Остання заважала налагодженню відносин з СРСР. Співпраця Пакистану з арабськими країнами Перської затоки пояснювалося їх релігійною, політичною близькістю, заохоченням і стимулюванням експорту робочої сили, валютно-фінансовими труднощами з боку Пакистану.

З Китаєм Пакистан пов'язували стійкі зв'язки. В цілому, прем'єр-міністр Беназір Бхутто продовжувала зовнішньополітичний курс колишнього режиму. У жовтні 1993 року відбулися вибори до парламенту і провінційних зборів. Перемогу на виборах вдруге отримала ПНП, очолювана Беназір Бхутто. Федеральний уряд очолила Беназір Бхутто за підтримки ряду інших партій і незалежних кандидатів. Вимушену співпрацю ПНП з іншими партіями і незалежними депутатами в парламенті носило суперечливий характер, але це дозволило уряду отримати вотум довіри. Почався трирічний період другого кабінету Бхутто. Він був не менш напруженим, ніж час правління першого. На початковому етапі роботи позиції Беназір Бхутто були досить міцними. У телезверненні до нації 20 жовтня 1993 року прем'єр-міністр Пакистану Беназір Бхутто заявила про неприпустимість обмеження національних інтересів країни [74, с.233]. Головним гаслом Бхутто на початку другого терміну правління була боротьба з корупцією та бідністю. Урядом була висунута програма соціально-економічного розвитку країни «Вісім пунктів» [74, с.223]. Серед пріоритетних завдань було названо скорочення бюджетного дефіциту, приборкання інфляції, проведення різних заходів щодо соціальної підтримки мало забезпечених верств населення, прискорення розвитку освіти, житлового будівництва, охорони здоров'я, соціальної гігієни, інфраструктури і поліпшення становища жінок, розвиток енергетичного сектора, виведення країни з міжнародної ізоляції.

В області зовнішньої політики кабінет Беназір Бхутто ставив такі завдання: стабілізація обстановки в Південній Азії, нормалізація відносин з Індією, розвиток зв'язків з мусульманським світом, активізація відносин з США. В якості одного із значущих напрямків ставилося зміцнення зв'язків з Росією. У соціальній сфері була розпочата програма з навчання жінок планування сім'ї. В результаті знизилася дитяча смертність, сповільнилося зростання населення.

Уряд Бхутто прийняв «Конвенцію по боротьбі з дискримінацією жінок»[6]. Були створені спеціальні жіночі поліцейські ділянки. Вперше

жінка увійшла до складу Верховного суду. Були створені сімейні суди, в яких судді-жінки розглядали сімейні конфлікти, пов'язані з відносинами між подружжям і стосуються доль дітей. Уряд Беназір Бхутто здійснив програму будівництва і модернізації шкіл, було побудовано понад 30 тис. шкільних закладів. Таким чином, за обидва терміни правління Бхутто число початкових і середніх шкіл було збільшено до 48 тисяч [43, с.2] .

Час диктував свої умови, тому під час її другого терміну Пакистан увійшов в десятку серед ринків, що розвиваються в світі. Ще під час першого прем'єрства Бхутто почала укріплювати зв'язки з центрально-азіатськими республіками, туди були засновані авіарейси, були відкриті банківські філії. Уряд працював над відновленням довіри до країни в міжнародному співтоваристві. Пакистану вельми не вистачало фінансування, яке Сполучені Штати Америки зупинили через пакистанську ядерну програму. У 1992 році Держдепартамент США вніс Пакистан в список держав, що заохочують тероризм, що зіпсувало репутацію Пакистану в усьому світі. При Бхутто продовжилося фінансування ядерної програми – залишалося всього 5 років до того, як Пакистан випробував першу атомну бомбу і вступив в міжнародний елітний клуб.

Соціально-економічна політика, що проводиться другим кабінетом Беназір Бхутто, була схожа з політикою попереднього уряду. Заходи, вжиті урядом Бхутто, передбачали подальшу націоналізацію держсектора і ослаблення держконтролю над діяльністю приватного бізнесу, заохочення припливу іноземних інвестицій.

Великими дестабілізуючими факторами стали посуха і комахи, які завдали в 1994 році великої шкоди врожаю бавовнику. Це негативно відбилося на доходах від експорту і змусило Пакистан звернутися за терміновою допомогою до міжнародних кредиторів, які диктували жорсті правила. Коли уряд Бхутто намагався дотримуватися цих рекомендацій, то він наштовхувався на опір в суспільстві. Економічний стан ще більше став погіршуватися з кінця 1995 року. Валютно-фінансові резерви країни різко

скоротилися. Політика приватизації не виправдала покладених на неї надій через нестачу покупців.

Також ситуацію загострили повідомлення міжнародних організацій про корупцію у пакистанській владі. У 1996 року було опубліковано доповідь неурядової міжнародної організації по боротьбі з корупцією та дослідження рівня корупції по всьому світу "Trans parency International», згідно з яким Пакистан посів друге місце за рівнем корумпованості в світі []. Чутки про корумпованість чиновників були широко поширені в суспільстві. Більш того, найближче оточення прем'єр-міністра Б. Бхутто, в першу чергу її чоловіка А.А. Зардарі звинувачували у хабарництві і казнокрадство. В той момент в кінці літа 1996 року Беназир Бхутто призначила його міністром у справах інвестицій, що погіршило ситуацію. Під час правління другого уряду Б. Бхутто терористи активізували свою діяльність.

Відносинам з США для прем'єра Б. Бхутто і раніше приділялася особлива увага. Хоча вона і користувалася розташуванням Вашингтона, але серйозних змін між двома державами відразу після її другого приходу до влади не відбулося. Каменем спотикання залишалася ядерна програма Пакистану. Вашингтон як і раніше не довіряв запевненням Ісламабаду про її відсутності і відповідно заборону на військово-економічну допомогу зберігався. В області зовнішньої політики, що проводиться урядом Б. Бхутто, складними залишалися відносини з Індією і Афганістаном. В Афганістані Ісламабад не зміг добитися головної мети – поширення свого впливу на території афганської держави. Беназир Бхутто у своїй зовнішньополітичній діяльності значною мірою спиралася на США і арабські держави в силу загальних інтересів.

Беназир Бхутто була присвячена ідеалам свободи та демократії. Вона зрозуміла важливість покращення життя простих громадян, а не зміцнення військового сектору Пакистану. Бхутто доклала багато зусиль для розвитку таких сфер, як освіта та права людини, намагаючись підняти свою країну до

стандартів західного світу. Вона дала простим людям Пакистану надію на демократичне майбутнє та соціальну справедливість для всіх.

3.3.Пакистанська «мати нації»

Торкаючись перспектив встановлення демократії в Пакистані та інших мусульманських державах, Бхутто нагадує слова Джона Кеннеді, сказані ним про себе, - ідеаліст без ілюзій [44]. Як і колишній американський президент, вона не має ілюзій щодо строків затвердження демократії, але вважає неминучим рух у напрямку до них. Одним з необхідних соціальних умов для встановлення демократії де б то не було, в тому числі в ісламській країні, служить на її думку поява середнього класу.

Нація може цьому сприяти шляхом створення такої системи освіти, яка дозволить дітям підняти свій соціальний та економічний статус над батьківським. Надія і реальні можливості – саме це Бхутто називає передумовою демократії. Пріоритетом має стати обов'язкова освіта, забезпечення державою і суспільством, всіх без винятку молодих громадян незалежно від статі та соціального походження.

Друга умова, особливо важлива для мусульманських країн, полягає в наданні рівних прав і можливостей жінок. Засобом досягнення рівності є розширення їх економічних можливостей. Бхутто нагадує в зв'язку з цим про успіх таких програм, як надання жінкам, в тому числі сільським, мікрокредитів без будь-якого матеріальної застави і під мінімальний відсоток. Таку інновацію, здійснену «Грамін бенк» в Бангладеш, вона називає блискучою - не дарма та була удостоєна Нобелівською премією. А також зменшення бідності за рахунок розвитку малого підприємництва - один із шляхів розширення можливостей жінок і їх сімей.

Розуміючи це, Беназір Бхутто, будучи прем'єр-міністром, ініціювала створення в Пакистані жіночого банку розвитку. Залучення коштів багатих ісламських держав сприяло б успіху такого роду програм. Та й в цілому, як

зазначає Бхутто, розвиток мікрофінансування повсюдно в ісламському світі прискорило б формування стабільного середнього класу.

Демократія в мусульманському світі потребує, на переконання Беназір, в підтримці з боку Заходу. Каналом підтримки демократії служить, як вважає Бхутто, обмін студентами, виїзд молодих мусульман в західні країни для отримання освіти. Мало того що це збагачує сучасними знаннями та підходами ісламський світ – обмін дає можливість для людських контактів, сприяє реальному примиренню ісламського світу із Заходом.

Крім соціальних зрушень демократія має потребу і у політичних умовах, які добре відомі і перераховуються Бхутто в такій послідовності: громадянське суспільство, вільна преса і незалежна судова влада. Вибори, зрозуміло, потрібні, але тільки вільні і справедливі, слідом за якими затверджується порядок, що забезпечує політичні права опозиції. Якщо немає чесних виборів і вільно діючої опозиції, встановлюється диктат однієї партії - однопартійна система, яка не має нічого спільного з демократією.

Трагічний кінець Беназір Бхутто добре відомий. Колишній прем'єр-міністр Пакистану загинула в результаті замаху на її життя 27 грудня 2007 року в Равалпінді, місті-супутнику столичного Ісламабаду. Злодійська акція була здійснена напередодні намічених на 8 січня наступного року парламентських виборів. Звістка про неї викликала хвилю співчуття по всій країні і за її межами. З огляду на велику міжнародно-політичне значення Пакистану і те, що весь 2007 рік пройшов там під знаком гострої політичної кризи, світ напружено очікував наслідків гучного вбивства.

У висновку можна підсумувати, що шанси на демократію в Пакистані і раніше невеликі. Але наперекір широко поширеній думці Бхутто вважає, що іслам як релігія ні в якій мірі не суперечить принципам демократії. Вона стверджує: священні тексти її релігії чітко і ясно вказують на неприпустимість таких відступів від моралі і норм будь-якого справедливого і тому в основі демократичного суспільства, як нетерпимість до інших релігій і сповідують їх людям, примус до віри в Аллаха [42,с.2]. Більш того, як

зауважує у своїй книзі Бхутто, її іноді відвідувала думка про можливий кінець - розпаді країни [10,с.89]. Навіть виступаючи на власному весіллі, немов на черговому мітингу, Беназір підтвердила, що в її житті нічого не зміниться і вона як і раніше готова на будь-які жертви заради народу і демократії. Вона з самого початку прагнула боротись за демократичні цінності у своїй країні, але їй не вдалось спромогтись колосальних змін. Прикро, що при її керівництві розквітла корупція, оскільки вона призначала своїх родичів на керівні пости, хоча у них не було ні необхідної освіти, ні досвіду. Незважаючи на масштабну корупцію, порушення прав людини і суперечливі рішення її адміністрації, Бхутто йшла на політичні поступки заради просування демократичних інститутів. Саме фігура Беназір Бхутто і її смерть дозволили подальшому уряду закінчити свій повний термін і передати владу іншому демократичному уряду, перервавши низку військових переворотів. Вона повернулася в той момент, коли військова диктатура вже себе переживала. Люди були раді, що вона повертається. Беназір була як ковток свіжого повітря. Одного разу вона сказала, що демократія - найкраща помста [74, с.156]. Також заслуга Беназір полягає у тому, що вона проклала шлях у політику іншим жінкам у Пакистані, борючись за права жінок та гендерну рівність, (про це свідчать графіки у додатку Б). І, мабуть, краще, що вона зробила для цієї країни - залишила спадкоємність демократії і політичних, що не військових, процесів. І ця спадщина, з якою Пакистан живе і на далі. Але все ж таки саме Бхутто змогла досягти участі жінок у політичному житті, а також розширила можливості для отримання освіти.

Проте на закінчення хочеться навести слова, які, написали до книги чоловік і діти Беназір, вона любила повторювати: «Час, справедливість і сили історії на нашому боці» [11].

ВИСНОВКИ

Отже, лідерство в політиці - одна з найменш важких тем, якими займаються політологи. Біографії таких жінок як Корасон Акіно та Беназір Бхутто збагачують наше розуміння лідерства, а також вдосконалюють, але не визначають досконало термін "лідерство". Тому підбиваючи підсумки цієї роботи можна дійти логічного висновку, що виникнення феномену жіночого політичного лідерства в азійському регіоні є вкрай логічним та послідовним явищем. Це підтверджує навіть теорія С. Хантінгтона (про три хвили демократизації), оскільки до країн Південно-Східної Азії цей процес дійшов набагато пізніше ніж до країн Заходу.

Аналіз, представлений у роботі, визначив три характерні шляхи, за допомогою яких жінки беруть участь у політиці регіону Південно-Східної Азії. Хоча країни Південно-Східної Азії різняться за своїми інституційними властивостями, ці шляхи можна спостерігати в різних країнах, навіть незважаючи на те, що унікальні особливості країн представляють особливі виклики, складнощі та суперечності. Загалом, такий аналіз, а також аналіз архетипів лідера та політичних явищ висвітлив прогалини між дослідженнями про політичний прогрес жінок у азійській політиці. Оскільки до сих пір існує стійка точка зору в багатьох суспільствах, що питання рівності статей - це прерогатива європейських країн, і жіночого лідерства на азійському Сході бути не може, так як місце жінки традиційно має бути у вогнища і питання політики їх не хвилюють.

Можна навіть сказати, що термін матріархат в даний час отримав інтерпретаційні розширення в контексті міждисциплінарності і позначає також фемінізацію азіатської політики, коли жінка займає пост президента або прем'єр - міністра. Короткий огляд біографій жінок-політиків, про яких йшлося в двох розділах вище, дозволяє зробити наступні висновки:

- У долі жінок, президентів чи прем'єр міністрів, простежується загальна сімейна, спадкова складова всі вони були вдовами або дочками

«батьків нації», засновників нових держав, харизматичних лідерів в боротьбі за національну незалежність або демократизацію.

- Реальні заслуги «патріархів» політичних династій, помножені на їх харизматичний дар і незаперечний авторитет, викликали загальну національну любов, до його поклоніння. Вдови і дочки, пізніше прийшли до влади слідами «батьків нації», і в народній свідомості ототожнювалися з їх великими попередниками, світили їх відбитим світлом, успадковували не тільки їх політичний курс, але і чарівність славного сімейного імені, переданого їм за законами близької спорідненості.
- Авторитет жінок лідерів лише частково і далеко не завжди визначався їх діловими і про професійними якостями, особистим внеском в державну і світову політику або успіхом проведених ними реформ.

Варто зауважити, що передача влади в спадщину, дуже нагадує монархічні практики і тому дуже екстравагантно виглядає в сучасних державах, і як правило, приковує до себе основну увагу дослідників. Вступ жінок у владу в цих країнах, мав традиціоналістський характер в тому сенсі, що парадоксальним чином підтверджувало координальний принцип патріархального суспільства, цінність жінки визначається заслугами її батька або чоловіка. І взагалі на сьогоднішній день є десятки прикладів жіночого політичного лідерства на Сході. Інша справа, ситуація в цілому (в масштабах традиційного суспільства) в питанні емансипації жінок і гендерної рівності змінюється повільно. Фемінізація політики важлива в тому ракурсі, що впливає особливо на модернізацію суспільної свідомості. Недовикористаний потенціал жіночої влади міг би дати позитивні результати як в науці, так і інших сферах життя суспільства.

Проте, успіх багатьох жінок - політичних лідерів керівників дозволяє говорити про велику актуальність в сучасному світі, особливо в контексті демократизації політичної сфери. Гнучкість і толерантність, які традиційно асоціюються з жіночим лідерством. У Південно-Східній Азії можливості

розвитку участі жінок все ще залежать від демократії та управління, що реагує на гендерні аспекти. Існування кращих гендерних відносин, супроводжується стійкістю та прагматизмом сучасних спільнот місцезнаходжень призводить жінок Південно-Східної Азії до перспективного майбутнього.

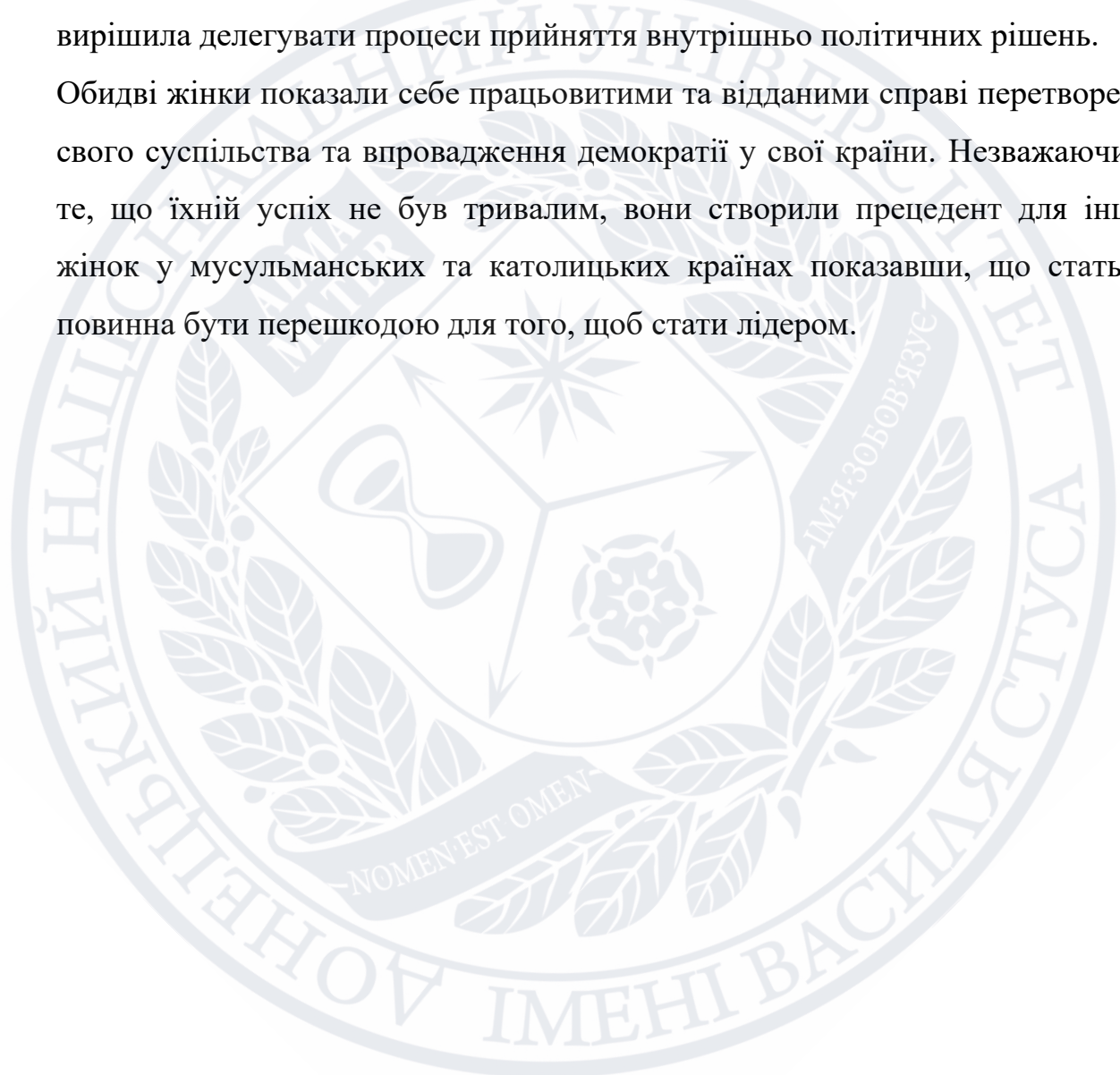
Ряд характеристик справжніх лідерів, які стали основою жіночих ідентичностей, насправді є основним капіталом, який слід підготувати завдяки ряду освітніх зусиль, допомога та навчання для підвищення знань, розуміння, організаторських здібностей та впевненості у собі. Тому жінки зможуть стати справжніми лідерами, які можуть брати участь у різних аспектах, які не обмежуються лише чоловіками. Гендерна рівність буде дедалі більше реалізовуватися, якщо держава підтримуватиме її за допомогою різноманітного законодавства, що реагує на гендерні аспекти, та його впровадження щодо стійкості.

Як показано, в Азії як в регіоні існують відмінності. Механізми приходу жінок до влади також можуть відрізнятися від тих, які існують в інших контекстах. Більш того, оскільки вплив політичного представництва жінок може бути таким же, як в західних демократіях, історія того, як працює такий механізм, також вимагає подальшого дослідження. Оскільки жінки зіграли важливу роль в демократичних перетвореннях в регіоні, ще в 1980-х роках, питання про те, як жінки продовжують брати участь в державних справах і впливати на підвищення якості демократії в регіоні, залишається без відповіді. Можливо, найбільш актуально, як показує досвід Азії, досить велика невідповідність між політичним і соціальним статусом жінок, скорочення такого розриву може принести жінкам користь від більш повного досягнення гендерної рівності. Оскільки для підвищення гендерної рівності в регіоні може бути реалізовано безліч стратегій, дослідникам необхідно почати звертати увагу на багатовимірні аспекти участі жінок в політиці в Азії - раніше маловивченою області. Розуміння політичного представництва

жінок в Азії також допомагає нам витягувати уроки, які можна застосувати до інших частин світу, що в цілому підвищить статус жінок.

Лідерство може виконуватися в різних стилях, залежно від ситуації та цінностей, якими поділяється людина. Беназір Бхутто показала себе як керівник директиви, використовуючи свою владу як прем'єр-міністра та глави партії для запровадження реформ у Пакистані. Корасон Акіно вирішила делегувати процеси прийняття внутрішньо політичних рішень.

Обидві жінки показали себе працьовитими та відданими справі перетворення свого суспільства та впровадження демократії у свої країни. Незважаючи на те, що їхній успіх не був тривалим, вони створили прецедент для інших жінок у мусульманських та католицьких країнах показавши, що стать не повинна бути перешкодою для того, щоб стати лідером.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Агеев В.Ф., Новосельский И.В. Исламское образование в Синде. Калуга: Калужское общество друзей Пакистана, 1998. 205 с.
2. Ай-Ю Нью. 1999. Жены, вдовы и работники: Корасон Акино, Имельда Маркос и филиппинские «другие». NWSA Journal, 11 (2), стр. 88-102.
3. Артемьев М.А., Взять власть, отдать власть: президенты, которые изменили свои страны и добровольно ушли [Электронный ресурс] URL: <https://www.forbes.ru/sobytiya-column/vlast/78908-priiti-pobedit-i-uiti-korason-akino>
4. Архив статистических данных о процентном соотношении женщин в национальных парламентах [Электронный ресурс] URL: <http://archive.ipu.org/wmn-e/classif.htm>
5. Белокреницкий В. Беназир Бхутто и исламская демократия // Свободная мысль. 2008. № 9. С. 5 – 16.
6. Белокреницкий В.Я. Исламистский радикализм в Пакистане: факторы, этапы, циклы Бхутто // Азия и Африка сегодня. 2016. № 5. С. 13 – 19.
7. Бхутто Б. Примирение. Ислам, демократия и Запад. М.: Сабина Пак ЛТД, 2008.
8. Бхутто Б. Дочь Востока. Автобиография. СПб.: Амфора, 2009. 527 с.
9. Гилев А.В. «Вдовы, скупость и богатое наследство: проблемы политического преемничества в старанах Азии»
10. Загидов Т.З., Сковиков А.К. "АКТИВИЗАЦИЯ УЧАСТИЯ ЖЕНЩИН В ПОЛИТИЧЕСКИХ ПРОЦЕССАХ"
11. Замараева Н.А. Ситуация в Пакистане накануне объявления результатов президентских выборов // Ближний Восток и современность. [Электронный ресурс] URL: http://www.iimes.ru/rus/frame_stat.html
12. Исламский фактор в международных отношениях в Азии. М.: Наука, 1987. 260 с.

13. Комисар, Люси. 1987. Корасон Акино: История революции. Нью-Йорк: Джордж Бразиллер.
14. Конституция Филиппин // Конституции государств Юго-Восточной Азии и Тихого океана. М., 1960.
15. Коран. М.: Наука, 1986.
16. Котов Л. Момент истины для Беназир Бхутто // Эхо планеты. 1994. № 38. С. 10 – 11.
17. Красильщиков В А. Консервативная модернизация в Восточной Азии: достижения и пределы // Идеи и идеалы. - 2019. - Т. 11, № 3, ч. 2. - С. 231-263.
18. Левтонова Ю.О. История Филиппин. XX век. М.: Институт востоковедения РАН, 2011. 496 с.
19. Медведев М.В. "Феминизация сферы политики как одна из тенденций развития современного мирового сообщества"
20. Москаленко В.Н., Топычканов П.В. Возвращение Беназир Бхутто на политическую арену Пакистана // Ближний Восток и современность. [Электронный ресурс] URL:http://www.iimes.ru/rus/frame_stat.html
21. Нассим Николас Талеб «Черный лебедь. Под знаком непредсказуемости» 2010
22. Офіційний сайт Global Fund for woman <https://www.globalfundforwomen.org>
23. Офіційний сайт UN Women <https://www.unwomen.org/en>
24. Офіційний сайт АСЕАН. URL: <http://asean.org>
25. Офіційний сайт ОБСЕ. URL: <http://www.osce.org/ru>
26. Офіційний сайт ООН. URL: <http://www.un.org/ru/index.html>
27. Офіційний сайт присвячений постаті філіппінського президента Корасон Акіно URL:<http://www.coryaquino.ph>.
28. Пелец М. Дж. Гендерные проблемы, сексуальность и государство в Юго-Восточной Азии. 2012. – Vol. 71, n 4. – p. 898–913

29. Попова Е.В. Особенности политического образа Беназир Бхутто // Современные проблемы гуманитарных и естественных наук : материалы XVIII Междунар. науч.-практ. конф. 25–26 декабря 2013 г. М. : Ин-т стратег. исслед., 2013. С. 122.
30. Попова Е.В. «Путь к власти Беназир Бхутто» [Электронный ресурс] URL
31. Сайт посвященный личности та політиці Беназір Бхутто URL:<https://achievement.org/achiever/benazir-bhutto/>
32. Суворова А.А. Беназир Бхутто: портрет в двух ракурсах. М.: Восточная литература, 2013. 223 с.
33. Суворова А.А. Беназир Бхутто: последние дни // Азия и Африка сегодня. 2010. № 11. С. 52 – 56.
34. Суворова А.А. Женское политическое лидерство в Азии / А.А. Суворова. [Электронный ресурс] URL:https://elibrary.ru/download/elibrary_19070862_38262002.pdf
35. Суворова А.А. Столкновение цивилизаций или их примирение? Бхутто против Хантингтона // Восток. 2013. № 6. С. 72 – 78.
36. Сумский В.В «Авторитарный режим в развитом обществе: Филиппины в последней трети XX века» [Электронный ресурс] URL:<https://www.dissercat.com/content/avtoritarnyi-rezhim-v-razvivayushchemsya-obshchestve-filippiny-v-poslednei-treti-xx-veka>
37. Тритенніков А.І. «К вопросу о новейшем матриархате как феминизации азиатской политики»
38. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций? // Полис. 1994. № 1
39. Хасан С. Медресе бывают двух типов. Интервью Беназир Бхутто за несколько часов до гибели // Голос Америки. [Электронный ресурс] URL:<http://www1.voanews.com/russian/news-a-33-2007-12-27-voa12.html>
40. Цыганков П.А. Теория международных отношений. М.: Гардарики, 2002. 400 с.

41. Шахаман З.Б. «РОЛЬ ЖЕНСКОГО ЛИДЕРСТВА НА СОВРЕМЕННОМ ВОСТОКЕ»
42. Южная Азия: конфликты и геополитика / Под ред. В.Я. Белокреницкого. М.: Институт востоковедения РАН, 1999. 174 с.
43. Bacani, Ceasar R. "Cory Aquino - Essential Cory Aquino." Essential Cory Aquino. Ninoy & Cory Aquino Foundation, 2010. Web. 11 Apr. 2012.
44. Baldesco конструкция харизматического лидерства: Президент Филиппин Корасон Акино» [Электронный ресурс] URL:
45. Benazir Bhutto. Reconciliation. Islam, Democracy, and the West — Беназир Бхутто «Примирение. Ислам, демократия и Запад», 2007.
46. Buss, C. 1987. Cory Aquino and the People of the Philippines. Stanford: The Portable Stanford.
47. Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women [Электронный ресурс] URL:<https://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/docs/54/CEDAW-C-PAK-4.pdf>
48. Corazon A. TO LOVE ANOTHER DAY: The Memoirs of CORY AQUINO: From the Years of Trials, Tragedy and Transformation (1972-1986). Compiled and edited by RapaLopa. 2019.
49. Corazon Aquino, First State of the Nation Address, July 27, 1987 [Электронный ресурс] URL:<https://www.officialgazette.gov.ph/1987/07/27/corazon-c-aquino-first-state-of-the-nation-address-july-27-1987/>
50. CorazonA. To Love Another Day: The Memoirs of Cory Aquino. Paperback – August 21, 2020
51. Crisostomo, I. 1987. Кори: Профиль президента. Бостон: Издательская кампания Брандена.
52. David McKittrick "Cory Aquino: President of the Philippines who brought democracy to the islands" 23 October 2011 [Электронный ресурс] URL:<https://www.independent.co.uk/news/obituaries/cory-aquino-president-of-the-philippines-who-brought-democracy-to-the-islands-1766970.html>

53. Derichs, Claudia, and Mark R. Thompson. 2013. "Introduction." In *Dynasties and Female Political Leaders in Asia: Gender, Power and Pedigree*, edited by Claudia Derichs, and Mark R. Thompson, 11–26. Zurich: Lit. [Google Scholar]
54. Elgie, R. 2015. *Studying political leadership: foundations and contending accounts*. Hampshire: Palgrave Macmillan
55. Fleschenberg, Andrea. 2008. "Asia's Women Politicians at the Top: Roaring Tigresses or Tame Kittens?" In *Women's Political Participation and Representation in Asia: Obstacles and Challenges*, edited by Kasuki Iwanaga, 23–54. Copenhagen: NIAS Press. [Google Scholar]
56. Hughes L. Benazir Bhutto: from prison to prime minister. N.Y.: Simon and Schuster, 1989. 138p.
57. Hussain Z. *Frontline Pakistan. The struggle with militant Islam*. N.Y.: Columbia University Press, 2007.
58. Iwanaga, Kazuki. 2008b. "Women and Politics in Asia: A Comparative Perspective." In *Women's Political Participation and Representation in Asia: Obstacles and Challenges*, edited by Kazuki Iwanaga, 1–22. Copenhagen: NIAS Press.
59. Jacqui True "Women's Political Participation in Asia and the Pacific Professor"
60. Jaylyn Silvestre «The Rise of Women Leaders in the Philippines: A Study of Corazon Aquino and Gloria Macapagal-Arroyo» [Электронный ресурс] URL: https://www.academia.edu/7875257/The_Rise_of_Women_Leaders_in_the_Philippines_A_Study_of_Corazon_Aquino_and_Gloria_Macapagal_Arroyo
61. Jones O.B. *Pakistan: Eye of the Storm*. Yale: Yale University Press, 2002.
62. Kallie Szczepanski. *Biography of Corazon Aquino, First Female President of the Philippines* / Updated July 03, 2019 [Электронный ресурс] URL: <https://www.thoughtco.com/corazon-aquino-biography-195652>

63. Kenneth Bauzon Knowledge and Ideology in Philippine Society January 1991. [Электронный ресурс] URL:https://www.researchgate.net/publication/274082802_Knowledge_and_Ideology_in_Philippine_Society
64. Kerri Lee Alexander Corazon Aquino 1933-2009 [Электронный ресурс] URL:<https://www.womenshistory.org/education-resources/biographies/corazon-aquino>
65. Los Angeles Timei: BOB DROGIN AND JOHN M. GLIONNA «CORAZON AQUINO, RESTORED DEMOCRACY TO PHILIPPINES» [Электронный ресурс] URL:<HTTPS://WWW.LATIMES.COM/ARCHIVES/LA-XPM-2009-AUG-01-ME-AQUINO1-STORY.HTML>
66. McKee, V. and Wallerstein, C. 2009. Corazon Aquino. The Guardian [Электронный ресурс] URL:<https://www.theguardian.com/world/2009/aug/01/corazon-aquino-obituary>
67. Nankyung Choi "Women's Political Pathways in Southeast Asia"
68. Philippines GABRIELA Women's Network URL:http://gabriela_p.tripod.com/home.html
69. Regional Overview of CEDAW Action in SEAsia URL:http://cedaw-seasia.org/regional_overview.html
70. Richter, Linda K. "Exploring Theories of Female Leadership in South and Southeast Asia." Pacific Affairs, vol. 63, no. 4, 1990, pp. 524–540. JSTOR, [Электронный ресурс] URL:www.jstor.org/stable/2759914. Accessed 5 May 2021.
71. Ruth IndiahRahayu «THE SUCCESS AND THE BARRIERS TO WOMEN'S REPRESENTATIONIN SOUTHEAST ASIA - Between State Policies, Political Parties and Women's Movement»
72. Safdar Mahwood. A Political Study of Pakistan. Lahore: Educational Board, Oictoral Printers, 1984. 263 p.
73. Saikh M.A. Benazir Bhutto. A political biography. URL: <http://www.bhutto.org.pdf>

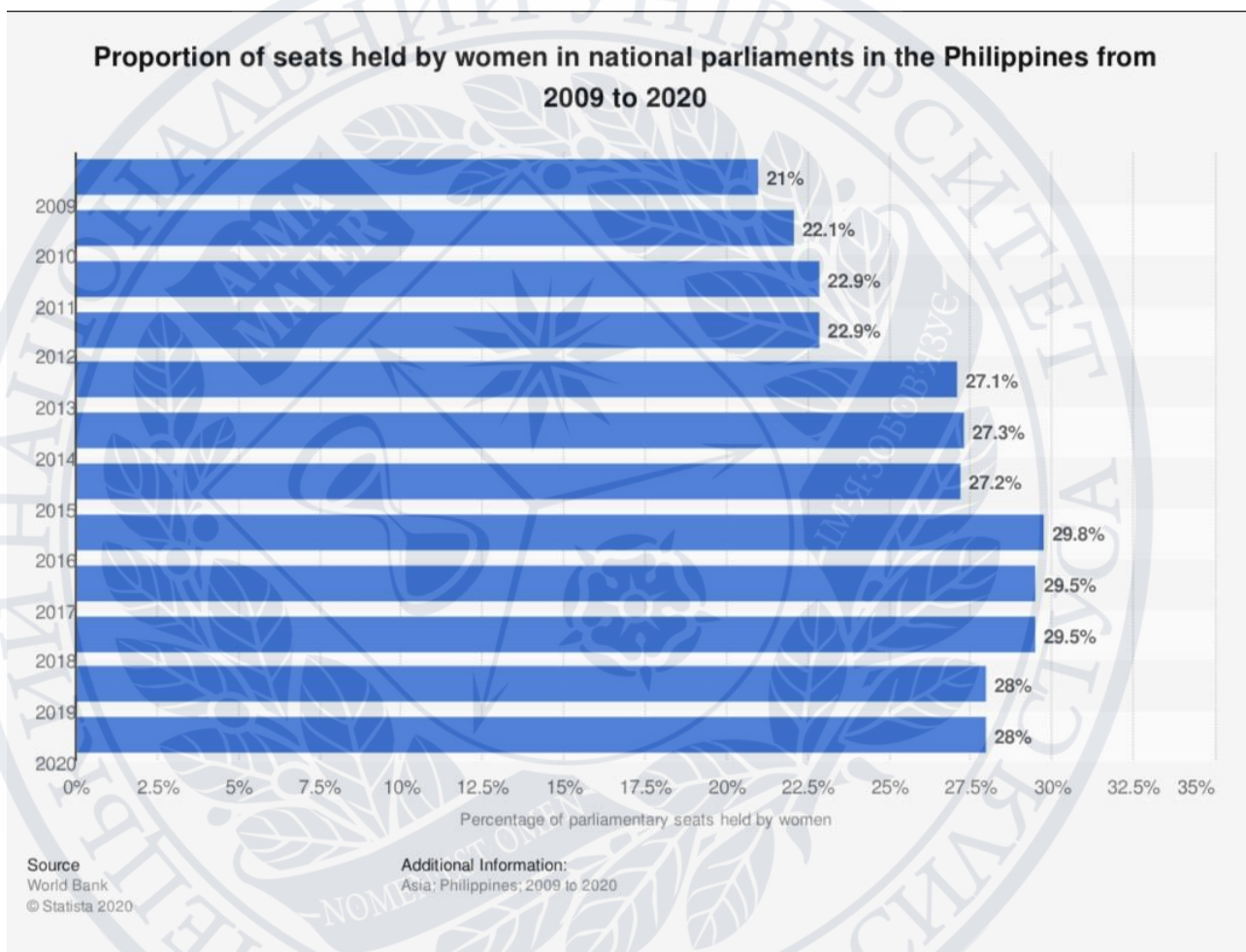
74. Sani H. Panhwar «Benazir Bhutto Speeches Book» Copyright 2009, [Электронный ресурс] URL:http://www.salu.edu.pk/sbbc/books/Benazir_Bhutto_Speeches_Book.pdf
75. Scariano, Margaret. The Picture Life of Corazon Aquino. New York: F. Watts, 1987.
76. Shan-Jan Sarah Liu Where do women stand in politics? A case study of East and Southeast Asia 20 January 2021 [Электронный ресурс] URL: <https://www.psa.ac.uk/psa/news/where-do-women-stand-politics-case-study-east-and-southeast-asia>
77. Sheila Coronel "Cory Aquino and democracy in the Philippines" 15 August 2009 [Электронный ресурс] URL: <https://www.opendemocracy.net/en/cory-aquino-and-democracy-in-the-philippines/>
78. Speeches of President Corazon C. Aquino. August 8-December 31, 1986. Manila., 1987.
79. Speeches of President Corazon C. Aquino. January 16-March 31, 1987. Manila, 1987.
80. The 1987 Constitution of the Republic of the Philippines [Электронный ресурс] URL: <https://www.officialgazette.gov.ph/constitutions/1987>
81. The Constitution of the Republic of the Philippines Adopted by the Constitutional Commission of 1986. Quezon City., 1986.
82. Theresa W. «Women and Politics in Southeast Asia» [Электронный ресурс] URL: http://www.sussexacademic.com/sa/titles/SS_Asian/Devasahayam.htm
83. The Constitution of the Islamic Republic of Pakistan. National Assembly of Pakistan. Karachi: The Manager of Publications, 1973
84. TIME. "Corazon Aquino's Life in Photos - Photo Essays." [Электронный ресурс] URL: <http://content.time.com/time/photogallery/0,29307,1914109,00.html>
85. United Nations Women Asia and Pacific Office URL: <http://asiapacific.unwomen.org/>

86. Valte, C. (1992), The Philippine Women's Movement: In Search of a Feminist Identity. [online] Available at library.fes.de/fulltext/iez/00060006.htm
87. Weber M. The three types of legitimate rule // BerkeleyPublications in Society and Institutions. 1958. Vol. 4, № 1, p. 111.
88. Who's Who of Women in World Politics. 1991. London: BowkerSaur.
89. Women Working Together to Stop Violence Against Women (WWTSSAW), (2009). Breaking the Silence, Seeking Justice in Intimate Partner Violence in the Philippines: A Review in the Implementation of Republic Act 9262 or the Anti-Violence Against Women and Children Act of 2004. URL:www.amnesty.org.ph,http://www.amnesty.org.ph/wpcontent/uploads/2014/04/Breaking_the_Silence.pdf

Додатки

Додаток А

*Таблиця частки місць, що займали жінки в національних парламентах
Філіппін з 2009 по 2020 рік*

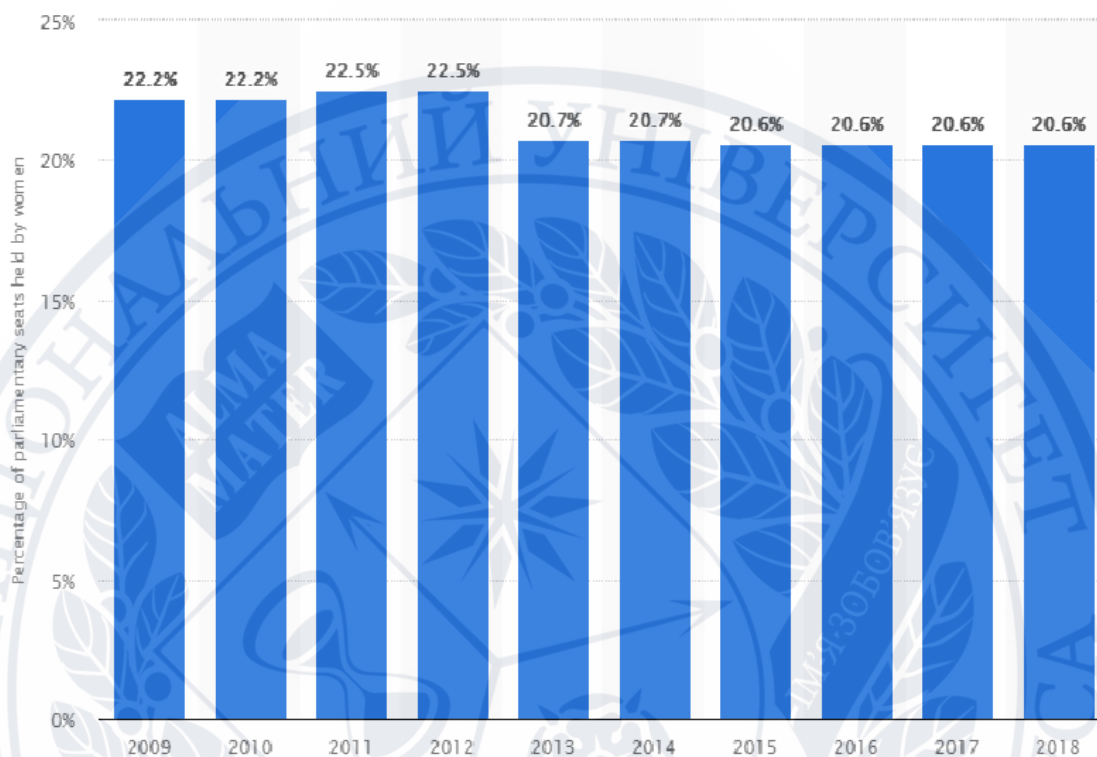

Ця статистика показує частку місць, що займали жінки в національних парламентах на Філіппінах з 2009 по 2020 рік. Станом на 2020 рік представництво жінок у національних парламентах на Філіппінах складало 28 відсотків доступних місць.

Джерело: дані з офіційного сайту Statista <https://www.statista.com>

Додаток Б

*Таблиця частки місць, що займали жінки в національних парламентах
Пакистану з 2009 по 2018 рік.*

© Statista 2021

[Show source](#)

Ця статистика показує частку місць, що займали жінки в національних парламентах Пакистану з 2009 по 2018 рік. У 2018 році представництво жінок у національних парламентах Пакистану складало 20,6 відсотків від доступних місць, порівняно з 22,2 відсотками в 2009 році.

Джерело: дані з офіційного сайту Statista <https://www.statista.com>